

Priročnik za visokošolske učitelje in podporno osebje

INTERNACIONALIZACIJA KURIKULUMA

Vključevanje mednarodne in medkulturne
razsežnosti v študijski proces

CMEPIUS

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.016(035)(0.034.2)

AŠKERC Veniger, Katarina, 1984-

Internacionalizacija kurikuluma [Elektronski vir] : vključevanje mednarodne in medkulturne razsežnosti v študijski proces : priročnik za visokošolske učitelje in podporno osebje / [avtorica Katarina Aškerc Veniger ; prevajanje angleških besedil Babylon]. - El. knjiga. - Ljubljana : Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja, 2017

Način dostopa (URL): www.cmepius.si/knjiznica/

ISBN 978-961-6628-52-5 (pdf)

1. Cl. stv. nasl.
291314176

INTERNACIONALIZACIJA KURIKULUMA
VKLJUČEVANJE MEDNARODNE IN MEDKULTURNE RAZSEŽNOSTI V ŠTUDIJSKI PROCES
Priročnik za visokošolske učitelje in podporno osebje

Avtorica: Katarina Aškerc Veniger
Strokovni pregled: ddr. Barica Marentič Požarnik

Izdal: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja
Lektoriranje: P-Lingo, Petra Tomše, s. p.
Prevajanje in lektoriranje angleških besedil: Babylon, Jezikovno izobraževanje in svetovanje, d. o. o.
Oblikovanje: Simetrija, d. o. o.
Tisk: Tiskarna Radovljica, d. o. o.

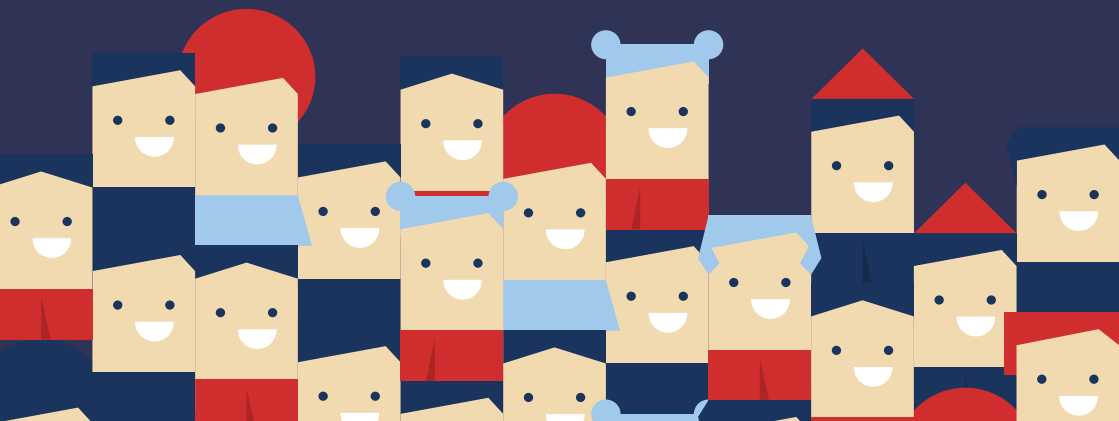
Priročnik je dostopen na: www.cmepius.si/knjiznica/
Naklada: 500 izvodov
Ljubljana, avgust 2017

Priročnik je brezplačen.

Pri nastajanju priročnika je svetovalno vlogo nosil mednarodni strokovnjak dr. Jos Beelen.

Praktične primere in dodatna gradiva so prispevali: dr. Jos Beelen, mag. Jasna Kralj Pavlovec, dr. Andreja Istenič Starčič, dr. Gašper Gantar, dr. Lovro Šubelj, mag. Tosja Kobler Jovanovič, dr. Stanko Pelc, dr. Lidija Weis, dr. Boris Cizelj in mag. Vesna Kolenc Potočnik.

Priročnik je nastal v sklopu projekta *Support to the implementation of EHEA reforms*. Izvedba projekta je financirana s strani Evropske komisije in Ministrstva RS za izobraževanje, znanost in šport. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

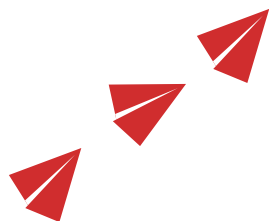
ZAHVALA

Za strokovno in vsebinsko podporo pri nastajanju priročnika se najlepše zahvaljujemo mednarodno priznanemu strokovnjaku za področje internacionalizacije doma in internacionalizacije kurikulumu, dr. Josu Beelenu z Univerze za uporabne vede Amsterdam, ter zaslužni profesorici ddr. Barici Marentič Požarnik za strokovno mnenje v delih priročnika, ki se nanašajo predvsem na visokošolsko didaktiko.

Zahvaljujemo se tudi visokošolskemu osebju, ki je v sklopu usposabljanj svetovalcev za internacionalizacijo kurikulumu in pri nastajanju priročnika prispevalo svoja menja, predloge in praktične primere: mag. Jasna Kralj Pavlovec, mag. Tosja Kobler Jovanovič, dr. Lidija Weis, dr. Andreja Istenič Starčič, Nataša Ritonija, mag. Andrejka Mevc, dr. Matjaž Škrinar, Mateja Škofljanec, dr. Veljko Pejović, dr. Stanko Pelc, Marija Sušnik, dr. Tanja Urbančič, dr. Vladimira Erjavec, Maja Milas, Eva Škruba, Pedja Ašanin Gole in Tanja Ostrman Renault.

Zahvala gre visokošolskim zavodom, ki so zaposlenim omogočili aktivno udeležbo na usposabljanjih svetovalcev za internacionalizacijo kurikulumu.

Svoja mnenja in izkušnje s področja medkulturnih kompetenc in o pomenu njihovega razvoja so prispevali delodajalci in zaposleni, študenti in diplomanti, visokošolski učitelji in podporno osebje, za kar se vsem lepo zahvaljujemo; visokošolski učitelji in podporno osebje: dr. Veljko Pejović, mag. Tosja Kobler Jovanovič, dr. Marko Divjak, mag. Andreja Mevc, Pedja Ašanin Gole, dr. Matjaž Škrinar, mag. Alenka Plos in Marija Sušnik; študenti in diplomanti: Domen Gril, Danila Rijavec, Diana Klobasa, Danijel Puklavec, Tomislav Petrović in Marko Babič; delodajalci in zaposleni: Urška Stanovnik in Janja Kotnik.

Kazalo vsebine

3 ZAHVALA

7 UVOD

9 OPREDELITEV POJMOV – KAJ, KDO IN ZA KOGA?

11 Značilnosti internacionaliziranega kurikulumu

12 Internacionalizacija v formalnem, neformalnem in skritem kurikulumu

12 Kaj je kurikulum?

13 Formalni, neformalni in skriti kurikulum

15 KORAKI NA POTI K INTERNACIONALIZACIJI KURIKULUMA

16 ZAKAJ internacionalizirati kurikulum?

17 KAJ internacionalizirati v kurikulumu?

17 Pisanje učnih izidov

20 Internacionalizirani učni izidi

25 KAKO internacionalizirati kurikulum?

27 Pristopi za vpeljavo internacionaliziranega kurikulumu

30 Pristopi k učenju in poučevanju glede na načrtovane internacionalizirane učne izide

35 Preverjanje in ocenjevanje – ali so bili internacionalizirani učni izidi doseženi?

37 ZAKLJUČNE BESEDE

38 PRILOGE

38 Priloga1: Internacionalizacija kurikulumu v praksi

38 1. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikulumu: Sodobno proizvodno inženirstvo

40 2. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikulumu: Računalništvo in informatika

41 3. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikulumu: Ekonomija in poslovne vede

42 4. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikulumu: Geografija

43 5. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikulumu: Trženje

45 6. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikulumu: Mednarodno poslovanje

46 Praktični primeri in ideje za uvajanje internacionaliziranega kurikulumu

49 Primer učnih izidov študijskega programa: Vodenje v zdravstveni negi (Health Care Management)

50 Priloga 2: Temeljni dokumenti, ki naslavljajo internacionalizacijo kurikulumu in/ali internacionalizacijo doma

50 Mednarodna raven

52 Nacionalna raven

53 Priloga 3: Vprašanja v razmislek na poti k internacionalizaciji kurikulumu

55 Priloga 4: Trije sklopi zaposlitvenih spretnosti

56 Priloga 5: Učni izidi po ravneh Slovenskega ogrodka kvalifikacij (SOK) za področje računalništva

59 VIRI IN LITERATURA

Kazalo fotografij

- 8 **Slika 1:** Elementi medkulturne kompetentnosti (prirejeno po Deardorf, 2006).
- 13 **Slika 2:** Prikaz formalnega, neformalnega in skritega kurikulumu s prispodobno ledene gore.
- 15 **Slika 3:** Internacionalizacija kurikulumu – zakaj, kaj in kako?
- 19 **Slika 4:** Od načrtovanih do doseženih internacionaliziranih učnih izidov (Aerden, 2015, str. 9).
- 22 **Slika 5:** Prirejeno po taksonomiji učnih izidov Bloomove taksonomije z upoštevanjem naslednjih avtorjev: Dave (1970), Kennedy (2015), Marentič Požarnik (1995).
- 26 **Slika 6:** Konceptualni okvir oblikovanja internacionaliziranega kurikulumu (Leask, 2012).
- 27 **Slika 7:** Ljubljanska opera; foto: Leon Vidic/Delo; <http://www.delo.si/kultura/oder/dosje-zlitje-obnovitvenih-let-operne-hise.html>, pridobljeno dne 2. 2. 2017.
- 28 **Slika 8:** Kontejnerska arhitektura; foto: Jure Kotnik/Zavod Trajekt, MAO; <http://trajekt.org/2010/06/21/kontejnerska-arhitektura/>, pridobljeno dne 10. 4. 2017.
- 29 **Slika 9:** Iz kozolca v hotel – Hiša Raduha, Luče; <http://www.slotrips.si/slo/hoteli/trip/1204/Hisa-raduha-luce>, pridobljeno dne 2.2.2017.
- 32 **Slika 10:** Načrtovanje izvedbenega internacionaliziranega kurikulumu (dr. Andreja Istenič Starčič).

Kazalo tabel

- 34 **Tabela 1:** Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtorica primera: mag. Jasna Kralj Pavlovce).
- 39 **Tabela 2:** Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo poglavja predmeta (avtor primera: dr. Gašper Gantar).
- 40 **Tabela 3:** Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtor primera: dr. Lovro Šubelj).
- 41 **Tabela 4:** Primer tabelarnega prikaza modela priprave enote predmeta; primer se nanaša na izvedbo poglavja v okviru izbranega predmeta (avtorica primera: mag. Tosja Kobler Jovanovič).
- 42 **Tabela 5:** Primer tabelarnega prikaza modela priprave tematskega sklopa; primer se ne nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtor primera: dr. Stanko Pelc).
- 44 **Tabela 6:** Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtorica primera: dr. Lidija Weis).
- 45 **Tabela 7:** Primer tabelarnega prikaza modela priprave enote predmeta; primer se nanaša na izvedbo vsebine pogajanj v okviru izbranega predmeta (avtor primera: dr. Boris Cizelj, pripravila: mag. Vesna Kolenc Potočnik).
- 49 **Tabela 8:** Izvleček iz knjižice 'GIHE Good Practice Resource Booklet' o internacionalizaciji kurikulumu (pripravili: prof. Michelle Barker, dr. Elisha Frederiks in Brona Farrelly; www.griffith.edu.au/gihe/internationalisation).
- 55 **Tabela 9:** Trije sklopi zaposlitvenih spretnosti, ki jih delodajalci opredeljujejo kot zaželeni pri izboru kandidatov za zaposlitev (avtor tabele s pregledom stanja: dr. Jos Beelen).
- 58 **Tabela 10:** Učni izidi po ravneh SOK za področje računalništva.

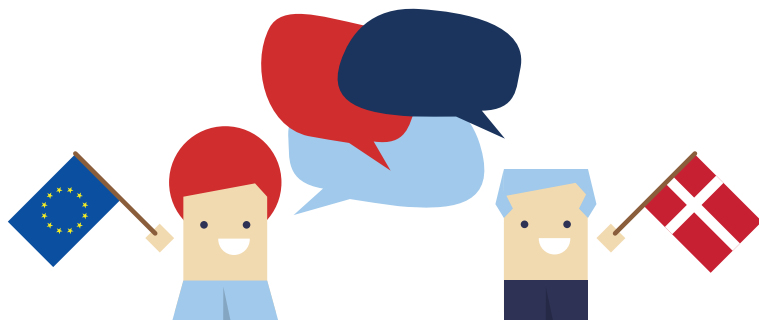
UVOD

Današnji hitro spreminjajoči se svet od posameznika zahteva razvite kompetence, ki omogočajo uspešno delovanje v vsakdanjem življenju, vpetem v mednarodno in medkulturno prežete tokove. Sodobno življenje in mednarodni trg dela od diplomantov zahtevata konkurenčnost na mednarodni, globalni ravni ter zmožnost za učinkovito delo v domačem in/ali tujem okolju v sklopu izbrane stroke, ki je prav tako kulturno in okolijsko/regionalno pogojena. V času študija morajo diplomanti razviti ustrezna znanja, spretnosti, stališča, navade in vzpostaviti takšne strokovne mreže, da bodo lahko kot globalni državljani uspešno delovali tako v sklopu zaposlitve kot tudi v vsakdanjem življenju.

Živimo v družbi, ki zahteva vse več povezovanja. /.../ Zaradi povezovanja je izredno pomembno, da imamo diplomanti razvite medkulturne kompetence. Le tako lahko konkuriramo na trgu dela, tako v lastni državi kakor tudi v tujini.

(mnenje DIPLOMANTA)

Namen vzgojno-izobraževalnega procesa je med drugim usposobiti posameznika, da bo zmožen učinkovito delovati v medkulturnem in mednarodnem okolju brez stereotipnih percepcij in predsodkov o pripadnikih različnih kultur. Takšen posameznik ima dobro razvite medkulturne kompetence, ki sodijo med socialne in državljanske kompetence in so pogoj za medkulturni dialog, ki omogoča premoščanje etničnih, kulturnih, jezikovnih in religioznih razlik. Pojem **medkulturne kompetentnosti** (ang. *intercultural competence*, tudi *international competence*) v tem kontekstu razumemo kot zmožnost posameznika za uspešno delovanje v medkulturnem, mednarodnem in globalnem okolju doma in/ali v tujini. Te zmožnosti predstavljajo kombinacijo **spretnosti**, povezanih s posameznikovo sposobnostjo razumevanja, povezovanja in delovanja na osnovi **znanj** o različnih kulturah, ter zmožnost uspešnega vzpostavljanja, ohranjanja in razvijanja **odnosov** z ljudmi različnih kultur (Slika 1). Posameznikova sposobnost oblikovanja znanj, spretnosti in odnosov se kaže v vidno učinkovitem in primernem vedenju in komuniciranju v danih medkulturnih interakcijah.

ZNANJE

kulturno samozavedanje, kulturnospecifično znanje, sociolingvistična osveščenost, dojemanje globalnih vprašanj in trendov

Elementi medkulturne kompetentnosti

SPRETNOSTI

poslušanje, opazovanje, evalvacija s pomočjo potrpljenja in vztrajnosti, gledanje sveta skozi oči drugih

ODNOSI

spoštovanje (spoštovanje drugih kultur), odprtost (vzdržanost do predsodkov/sodb), radovednost (obravnavanje razlik kot priložnosti za učenje), odkrivanje (strpnost do dvournosti)

Slika 1 | Elementi medkulturne kompetentnosti (prirejeno po Deardorf, 2006).

Vendar pa raziskave kažejo, da medkulturnih kompetenc ni mogoče razviti in pridobiti v kratkem obdobju ali v sklopu enega modula (Mc-Kinnon, 2012). Razvoj medkulturnih kompetenc ni naraven in samoumeven pojav, temveč je življenjski proces, ki ga je treba ciljno naslavljati in eksplicitno obravnavati v vzgojno-izobraževalnem procesu oziroma v procesu učenja in poučevanja ter v razvoju osebj. Kritična refleksija predstavlja ključno orodje na poti k doseganju tega cilja.

Razvijanje sposobnosti študentov in bodočih diplomantov, da postanejo etični in odgovorni državljani, ki cenijo povezave med lokalno, nacionalno in mednarodno, globalno ravni, predstavlja pomemben vidik internacionalizacije kurikula. Diplomanti bodo zaposleni v organizacijah, ki so posredno ali neposredno vpete v mednarodne in medkulturne tokove – bodoča diplomantka zdravstvene nege bo na primer zaposlena v bolni-

šnici s pacienti in z zaposlenimi iz različnih držav in kultur, bodoča učiteljica bo poučevala učence in dijake različnih kulturnih, verskih in etničnih ozadij, diplomant naravoslovnih ali družboslovnih ved mora poznati mednarodne trende in tuje prakse v stroki, da lahko v domačem in mednarodnem okolju dosega konkurenčnost v svoji stroki, ipd. Da bodo tekom študija diplomanti razvili tovrstne

Verjamem, da medkulturne kompetence postajajo vse pomembnejše, saj tudi različne kulture v okolju postajajo številčnejše, medkulturne kompetence pa nam omogočajo, da v takšnem okolju učinkovito živimo, delamo in se družimo.

(mnenje DELODAJALCA)

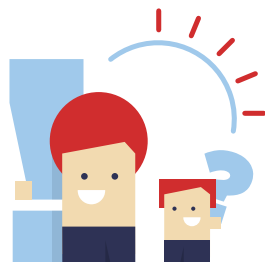
kompetence, je neizogibna vpeljava elementov internacionalizacije in medkulturnosti v redni izobraževalni proces za vse študente v domačem/nacionalnem študijskem okolju, kar naslavlja ta naslednja koncepta: 'internacionalizacija kurikulum'a in 'internacionalizacija doma'.

Namen priročnika je s praktičnimi nasveti za vsakdanjo izobraževalno prakso nuditi uporabne napotke visokošolskemu (predvsem) učnemu osebju za uspešno izpolnjevanje izobraževalnih potreb študentov – bodočih diplomantov, ki vstopajo v visokokonkurenčen, dinamičen globalni trg dela. V sklopu internacionalizacije kurikulum'a so pomembna **pedagoška usposabljanja za visokošolsko učno osebje** in usposabljanja za podporno osebje za uspešno udeležanje ciljev internacionalizacije kurikulum'a v praksi. Razvoj

medkulturnih kompetenc, 'globalno državljanstvo' in ozaveščanje o vplivu kulturnega okolja na stroko se uresničujejo celostno in kontinuirano prek doseganja ciljev internacionaliziranega kurikulum'a na ravni predmetov, modulov oziroma celotnega študijskega programa – tako 'v predavalnicah' kot tudi izven načrtovanega kurikulum'a (kot obštidjske dejavnosti za študente).

Oblikovanje in izvajanje procesov poučevanja, učenja in ocenjevanja z načrtnim, ciljnim in glede na stroko smiselnim vključevanjem mednarodnih in (med)kulturnih elementov v študijski proces je velik izziv, a hkrati priložnost za razmišljanje izven danih meja z inovativnim vključevanjem novih idej, pristopov, virov ter metod in oblik dela v obstoječ študijski proces.

OPREDELITEV POJMOV – KAJ, KDO IN ZA KOGA?

Različne študije, evalvacije in razprave o internacionalizaciji visokega šolstva izpostavljajo pozitivne učinke internacionalizacije na izboljševanje kakovosti visokošolskega izobraževanja na individualni (študenti, osebje) kot tudi širši institucionalni, nacionalni in mednarodni ravni (npr. Teichler in Maiworm, 1997; Bracht et al., 2006; Pavlin, 2009; Flander, 2012; Klemenčič in Flander, 2013; Klemenčič, Flander in Žagar Pečjak, 2013), kar vključuje tudi internacionalizacijo študijskih programov, visoko-

šolskih zavodov, krepitev aktivnosti mednarodnega sodelovanja in krepitev mednarodne razsežnosti pri študiju doma ter v tem kontekstu posodobitev predmetov, programov, visokošolskih institucij in nacionalnih sistemov.

Internacionalizacija v najširšem pomenu besede je navadno zelo jasno naslovljena v vizijah, poslanstvih, vrednotah in strateških dokumentih visokošolskih zavodov². Glede na naslednje je v znanstvenoraziskovalnih aktivnostih visokošolskih zavodov

1 | Priročnik temelji na virih in literaturi vodilnih avtorjev in strokovnjakov na tem področju, kot so zlasti Beelen (2013a, 2013b, 2016 itd.), Beelen in Jones (2015), de Wit idr. (2015), Knight (2004, 2013 itd.), Jones (2013), Aerden (2014, 2015) itd.

2 | Pregled institucionalnih strateških dokumentov slovenskih univerz: Strategija internacionalizacije Univerze v Ljubljani 2014–2017 (2020) (2014); Strategija internacionalizacije »Internacionalizacija kot razvoj kakovosti Univerze v Mariboru 2013–2020« (2013); Srednjeročna razvojna strategija Univerze na Primorskem 2014–2020 (2014) - poglavje 'Internacionalizacija'; Univerza v Novi Gorici - spletna stran univerze: www.ung.si/sl.

element internacionalizacije navadno bolj izrazito prisoten, medtem ko dimenzija internacionalizacije v pedagoškem procesu ni jasno razvidna, čeprav je v zadnjem času potreba po sistematičnem razvoju medkulturnih kompetenc, ki so z internacionalizacijo tesno povezane, neizogibna. Osredotočanje na internacionalizacijo izobraževanja le v smislu kvantitativnih podatkov (kot na primer število ali odstotek izvedenih mobilnosti, ki jih je deležna zgolj peščica študentov in osebja³, število vpisanih tujih študentov, ponudba mednarodnih skupnih študijskih programov ter programov in predmetov v tujem jeziku itd.) samo po sebi ne omogoča doseganja ciljev internacionalizacije kurikulumov, saj je pomembno, da se mednarodne in medkulturne kompetence razvijajo ciljno in sistematično med prav vsemi študenti.

Mednarodna in medkulturna dimenzija v visokošolskem izobraževanju je zagotovo najpomembnejši del med veščinami, ki jih danes učimo. Z njimi mlade predvsem pripravljamo na raznolikost v delovnem okolju, ki jo bodo morali znati sprejemati in delovati znotraj nje, predvsem z vidika spoštovanja drugih in drugačnih.

(mnenje VISOKOŠOLSKJE UČITELJICE)

Udejanjanje internacionalizacije kurikulumov je kompleksen proces, ki se dotika samega jedra **učenja in poučevanja**, zato je v središču doseganja ciljev internacionalizacije kurikulumov predvsem aktivna vloga visokošolskega učnega osebja (in ne mednarodne pisarne), ki je odgovorno za udejanjanje internacionaliziranega kurikulumov s pristopi učenja in poučevanja, osredotočenimi na študente. Slednje je jasno razvidno iz opredelitve pojmov, ki naslavlajo internacionalizacijo izobraževanja.

Internacionalizacija doma je načrtno vključevanje mednarodnih in medkulturnih dimenzij v **formalni in neformalni kurikulum** za vse študente znotraj domačih oziroma 'nacionalnih' učnih okolij (Beelen in Jones, 2015: 76). Za razliko od te definicije pa koncept **internacionalizacije kurikulumov** še jasneje izpostavi formalni kurikulum oziroma študijski program ter njegove module in predmete z učnimi izidi: internacionalizacija kurikulumov je vključitev mednarodnih, medkulturnih in/ali globalnih dimenzij v vsebino kurikulumov, prav tako pa tudi učnih izidov, ocenjevanja, učnih metod in podpornih storitev študijskega programa (Leask, 2015).

V slovenskem visokošolskem okolju navadno uporabljamo izraz **internacionalizacija kurikulumov**, ki ga za potrebe priročnika in njegovega udejanjanja v slovenski visokošolski praksi opredeljujemo, kot sledi:

Internacionalizacija kurikulumov je načrtno in glede na stroko smiselno vključevanje mednarodnih, medkulturnih in/ali globalnih razsežnosti, predvsem v vsebino formalnega kurikulumov in tudi v neformalni kurikulum za vse študente, zlasti notraj domačih učnih okolij.

3 | V Sloveniji je mobilnih le okoli 3 odstotke študentov in okoli 6 odstotkov akademskega osebja (Aškerc in Flander, 2016).

Značilnosti internacionaliziranega kurikuluma

Da bi študente opolnomočili za njihovo uspešno nadaljnje življenje in delo v sodobni družbi in na trgu dela ter da se bodo v svojem profesionalnem delovanju zavzemali za pomembne socialne in okoljske cilje, večjo kakovost življenja vseh in spoštovanje različnosti, morajo biti internacionaliziranega kurikuluma deležni prav **vsi študenti v domačem, nacionalnem študijskem okolju** – v predavalnici, laboratoriju, na predavanjih ali vajah in seminarjih visokošolskega zavoda, na katerem študirajo. Internacionalizacija kurikuluma torej **ni odvisna od prihajajočih ali odhajajočih mobilnih študentov in osebja**, zato je tudi nikakor ne moremo enačiti s prihajajočo mobilnostjo študentov, s poučevanjem v tujem jeziku ali jo smatrati kot nasprotje odhajajoči mobilnosti. Mobilnost v tujino in prisotnost tujih študentov in gostujočih visokošolskih učiteljev sta smatrani kot dodani vrednosti, prav tako izvajanje študijskih programov ali predmetov v tujem jeziku. Pomemben element

V času globalne povezanosti in prepletenosti sta internacionalizacija kurikuluma in razvijanje medkulturnih kompetenc nujna /.../: izmenjava izkušenj, širjenje obzorij, preseganje stereotipov in predsodkov ter sprejemanje in spoštovanje različnosti. Vse naštetu bi po mojem mnenju moralo biti del poslanstva internacionalizacije visokošolskega učnega prostora.

(mnenje VISOKOŠOLSKEGA UČITELJA)

internationalizacije kurikuluma je **vklučevanje lokalnih mednarodnih in kulturnih praks** v redni študijski proces, kot na primer povabilo mednarodno usmerjenih organizacij iz lokalnega okolja k predstavitvi njihove dejavnosti ali sodelovanje študentov s tovrstnimi organizacijami pri pripravi projektov, seminarских nalog, opravljanju praktičnega usposabljanja ipd.

Internationalizirani kurikulum je **del obveznega oziroma formalnega kurikuluma**, zato morata biti mednarodna in medkulturna dimenzija razvidni iz učnih izidov študijskih programov, modulov in predmetov (t. i. **internationalizirani učni izidi**). Internacionalizacija kurikuluma se **razlikuje glede na stroko ali študijski program** in glede na visokošolski zavod, zato ne obstajajo univerzalni internacionalizirani učni izidi, ki bi jih lahko vključili v vse študijske programe, saj morajo biti internacionalizirani učni izidi oblikovani ciljno, premišljeno in smiselno glede na stroko. Ker so aktivnosti internacionaliziranega kurikuluma namenjene vsem študentom določenega študijskega programa, je **napačno prepričanje, da aktivnosti le za nekaj mednarodnih študentov predstavljajo udejanjanje internacionaliziranega kurikuluma**. Prav tako je napačno prepričanje, da vključevanje domačih in mednarodnih študentov v skupne študijske aktivnosti samodejno vodi do medkulturnega učenja in poučevanja ter doseganja internacionaliziranih učnih izidov in razvoja medkulturnih kompetenc. Glede na načrtovane internacionalizirane učne izide je treba za uspešno udejanjanje **ustrezno načrtovati izbor učnih metod in oblik dela ter nato izbrati ustrezne pristope vrednotenja in**

ocenjevanja, s katerimi preverimo, ali so internacionalizirani učni izidi dejansko doseženi med vsemi študenti določenega študijskega programa.

Internacionalizacija kurikuluma **je orodje in ne cilj** – namenjena je izboljševanju kakovosti visokošolskega učenja in poučevanja, razvoju kompetenc bodočih diplomantov, ki bodo zagotavljali večjo konkurenčnost na trgu dela ter uspešno delovanje v vsakdanjem življenju, ki je vsakodnevno neločljivo povezano z mednarodnim okoljem. Z vidika visokošolske institucije je internacionalizirani kurikulum tudi pomembno orodje za večanje ugleda, kakovosti in prepoznavnosti tako v lokalnem kot tudi mednarodnem visokošolskem okolju. Internacionalizirani kurikulum je **v 'lasti' akademskega**

osebja in ne mednarodne ali projektne pisarne, saj je učno osebje nosilec pedagoškega dela, ki glede na stroko skrbi za smiselno in sistematično vnašanje mednarodnih in medkulturnih elementov v procese učenja in poučevanja. Pomembno je tudi zavedanje, da je internacionalizirani kurikulum osredotočen na doseganje **načrtovanih internacionaliziranih učnih izidov študentov** (*outcome*) in ne na učiteljev vložek (*input*) – v ospredju so aktivnosti študentov in njihovi dosežki, rezultati oziroma učni izidi in ne učiteljeva dejavnost, zato so za internacionalizirani kurikulum izrazito značilni **na študenta osredotočeni pristopi učenja in poučevanja**.

Internacionalizacija v formalnem, neformalnem in skitem kurikulumu

Kaj je kurikulum?

Izraz kurikulum je večpomenski, zato ga v svetu uporabljajo neenotno in nedosledno, pomeni lahko samo učni načrt v najožjem pomenu besede ali pa celotno didaktiko z njenimi mejnimi disciplinami vred (Širec, 1983, povz. po Cvetek, 1993, str. 25). **Uradni oziroma načrtovani kurikulum** označuje tisto, kar je določeno v izobraževalnem/študijskem programu, katalogih ipd., **dejanski oziroma sprejeti** kurikulum predstavlja realnost študentovih izkušenj – razlika med njima je lahko zavestna ali nezavedna (Kelly, 1989, str. 12). Poznamo tudi formalni, neformalni (prav tam) in skriti

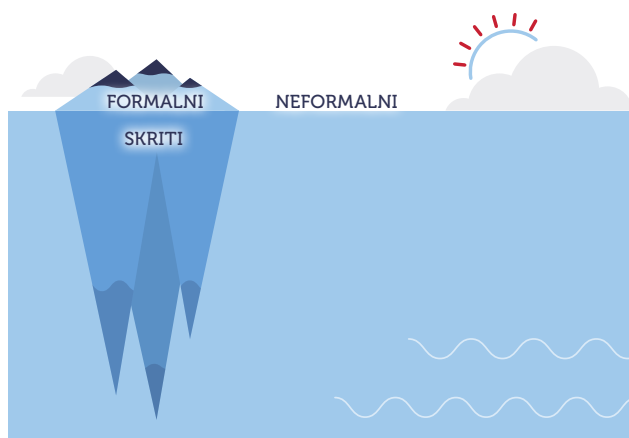
kurikulum. Kurikulum je lahko učni načrt oziroma dokument, ki vsebuje strukturno serijo načrtovanih učnih izidov, izraz kurikulum se lahko nanaša na organizacijske sekvence učnih postopkov ali na učno načrtovanje, obsega lahko celotno študijsko situacijo, vključno z evalvacijo. Kurikulum obsega celotno učnoprocesno načrtovanje in utemeljuje povezanost učnih ciljev oziroma učnih izidov z metodami in pristopi dela, vsebinami in odločitvami za učno organizacijo, čemur sledi ustrezen postopek ocenjevanja učnih izidov (Cvetek, 1993, 2015).

Formalni, neformalni in skriti kurikulum

Pri obravnavi pristopov k internacionalizaciji kurikulumu je treba privzeti celostni pogled na kurikulum, ki vključuje tako formalni kot neformalni kurikulum, skupaj pa oblikujeta celostno izkušnjo

študentov. Slednja je neločljivo vpeta tudi v skriti kurikulum, ki predstavlja velik delež nezavednih izkušenj, navad in običajev, značilnih za izobraževalni sistem določene kulture.

Slika 2 | Prikaz formalnega, neformalnega in skritega kurikulumu s prispodobno ledene gore.

Formalni kurikulum se nanaša na izvajanje študijskega programa in/ali njegovih delov v skladu z uradno dokumentacijo, potrjeno s strani pristojnega organa (v Sloveniji Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu, NAKVIS), ki programu in njegovim predmetom podeli uradno akreditacijo. Formalni kurikulum se nanaša na tisti del, ki zajema čas rednih študijskih obveznosti – vključuje celoten študijski program z učnimi izidi in kompetencami ter s posameznimi predmeti, ki so podrobneje zapisani v učnih načrtih predmetov (ti so opredeljeni s številom točk ECTS, z učnimi izidi predmeta, vsebino,

metodami in oblikami dela ter ocenjevanja, literaturo itd.). Za vsak predmet ali modul mora biti jasno, k doseganju katerih učnih izidov študijskega programa prispeva. V sklopu internacionalizacije kurikulumu je pomembno, da formalni kurikulum **smiselno glede na stroko** naslavlja tudi lokalne, nacionalne in mednarodne, globalne elemente, ki so jasno razvidni iz internacionaliziranih učnih izidov, z doseganjem katerih bodoči diplomant razvija medkulturne kompetence, ki so ključne za uspešno delovanje na trgu dela. Za doseganje ciljev formalnega kurikulumu v praksi so v prvi vrsti odgovorni **visokošolski učitelji**.

K razumevanju različnosti, povezovanju ljudi različnih ras, veroizpovedi, etnične pripadnosti, uspešnemu timskemu delu, empatiji na delovnem mestu ... lahko pomembno prispeva tudi vključevanje mednarodne in medkulturne dimenzije v visokošolski izobraževalni proces.

(mnenje ZAPOSLENE V MEDNARODNI PISARNI)

Formalni kurikulum se ne udejanja izolirano. Pomemben del konteksta, v katerem je sprejet formalni kurikulum, predstavlja **neformalni kurikulum**, ki z različnimi, predvsem občudijskimi ali 'izvenkurikularnimi' dejavnostmi in storitvami opredeljuje celostno izkušnjo študentov. Neformalni kurikulum je torej tisti del, ki spada v čas po predavanjih, ob koncu tedna, med aktivnosti v prostem času, med počitnicami itd. Tako formalni kot neformalni kurikulum se pojavljata znotraj institucionalnega okvira, saj moramo občudijske aktivnosti upoštevati pri načrtovanju ponudbe uradnega ali formalnega kurikulumu. Neformalni kurikulum se na primer nanaša na dodatno ponudbo k obstoječemu programu (športne aktivnosti, potopisna predavanja, izleti in ekskurzije ipd.), možnosti za razvoj osebj, različne finančne elemente ipd. V sklopu mednarodnih aktivnosti elemente neformalnega kurikulumu v največji meri izvajajo **mednarodne pisarne**, in sicer z organizacijo izletov in ekskurzij, neformalnih seminarjev, srečanj ali predavanj, ki niso opredeljeni s točkami ECTS, z organizacijo poletnih šol, kadar te ne prinašajo točk ECTS, lahko tudi z nudenjem podpornih storitev v procesih mobilnosti. Svoj delež k internacionalizaciji neformalnega kurikulumu v sodelovanju z učnim osebjem in v obliki modulov informacijskega opismenjevanja za študente prispevajo tudi **univerzitetne oziroma visokošolske knjižnice**.

Skriti ali prikriti kurikulum se nanaša na vidike, iz katerih se posamezniki lahko naučijo vedénj ter usvojijo stališča, vrednote in stereotipe. Povezan je s posrednimi sporočili, ki jih učeči se dobijo o sebi in drugih, s stališči in predsodki, ki se, pogosto povsem nezavedno, zrcalijo v ravnanju in komunikaciji osebj s študenti – pogosto gre za stereotipe in predsodke, ki se v ravnanju kažejo kot dajanje prednosti večinski kulturi in jeziku brez upoštevanja multikulturalnosti (prir. po O'Hagan in Smith, 1993). Skriti kurikulum se v veliki meri nanaša na **kulturne elemente** določenega izobraževalnega sistema, ki se jih posamezniki, živeči v določeni kulturi, pogosto **ne zavedamo**, vendar pomembno vplivajo na dojemanje koncepta kurikulumu (na primer določenega študijskega programa) kot celote. Elementi skritega kurikulumu v mednarodnem visokošolskem okolju so na primer navade v zvezi s točnostjo prihajanja na predavanja (na primer tipičnih akademskih 15 minut za naše okolje, kar pa ne velja za vsa visokošolska okolja), odzivnostjo študentov med predavanji in vajami (pogostost postavljanja vprašanj in sodelovanje med predavanji se na primer močno razlikujeta med azijskimi, evropskimi in amerišskimi študenti), zadržan ali zelo odprt odnos do visokošolskih učiteljev ali študentov, odnos do samega študija v smislu (ne)prisotnosti na predavanjih, zlasti če so ta neobvezna, splošne študijske navade (na primer prepisovanje na izpitih, kar je v številnih visokošolskih okoljih v očeh študentov nedopustno, ne pa tudi pri nas) in sprotno delo študentov, zadrževanje v prostorih fakultete, kot na primer ostajanje na fakulteti ali v knjižnici z namenom študija do poznih večernih ali celo zgodnjih jutranjih ur (kar je prav tako kulturno pogojeno) ipd.

KORAKI NA POTI K INTERNACIONALIZACIJI KURIKULUMA

Za doseganje ciljev internacionalizacije kurikula je neizogiben celostni pristop z upoštevanjem ključnih korakov: v prvi vrsti se moramo osredotočiti na vprašanje, ZAKAJ sploh internacionalizirati kurikulum, nato se osredotočimo na vprašanje, KAJ internacionalizirati v kurikulumu, in šele nato, KAKO internacionalizirati kurikulum – glejte Sliko 3. Na vprašanje ZAKAJ odgovorimo, da želimo

izobraziti medkulturno kompetentne diplomante, vprašanje KAJ predstavlja učne izide, ki vključujejo mednarodne in medkulturne razsežnosti ter predstavljajo orodje za doseg ciljev internacionaliziranega kurikula, vprašanje KAKO pa predstavlja pristope in aktivnosti, prek katerih študenti dosegajo predvidene učne izide.

Slika 3 | Internacionalizacija kurikula – zakaj, kaj in kako?

ZAKAJ internacionalizirati kurikulum?

Visokošolske institucije so odgovorne za pripravo vseh diplomantov za življenje in delo v globalni družbi, ki je v sodobnem svetu tako na lokalni kot tudi globalni ravni vse bolj povezana. Mednarodne in medkulturne kompetence, spretnosti in znanje, zavedanje in zavzemanje za pozitivno povezovanje s kulturami drugih ljudi ter sposobnost za **'lokalno, nacionalno in globalno' razmišljanje** so v sodobnem svetu ključnega pomena (Rizvi in Lingard, 2010, str. 201).

V *lokalni in nacionalni kontekst* sodijo različne socialne, kulturne, politične in gospodarske razmere, ki vse predstavljajo priložnosti in izzive za internacionalizacijo kurikula. V študijski proces na primer lahko vključimo medkulturne elemente (znanje, spretnosti in odnose) na osnovi sodelovanja z lokalno skupnostjo, v kateri delujejo mednarodno usmerjena podjetja. Nadalje lahko lokalne oziroma nacionalne zahteve v smislu akreditacij ali registracij v določeni stroki pomenijo navidezno izključno osredotočenost na nacionalno zakonodajo ali strategije, vendar pa je treba bodoče diplomante ozavešiti, da je lokalni segment povezan tudi z mednarodnim in globalnim segmentom, od katerega pa se stroka v določenih točkah pogosto razlikuje (na primer pristopi k varovanju okolja in posledično tudi zakonodaja za

to področje se v Sloveniji razlikujejo od pristopov in zakonodaje v drugih državah). Pomembno je, da med vsemi študenti razvijemo razumevanje teh povezav, ki se tičejo njihovega študijskega programa oziroma stroke, za katero se izobražujejo, saj je to pomemben del razvoja njihove sposobnosti, biti **kritičen in 'refleksiven'/odziven državljan in strokovnjak**, ki lahko razmišlja in deluje na lokalni, nacionalni in mednarodni, globalni ravni.

Pojmovanje in udejanjanje internacionalizacije kurikula se razlikujeta med strokami, prav tako se lahko razlikujeta med institucijami ter v sklopu iste stroke na različnih institucijah. Nekatere stroke so na primer bolj, druge manj odprte za vključevanje medkulturnih in mednarodnih elementov v kurikulum, prav tako se medsebojno razlikujejo mednarodne in medkulturne prvine, ki jih je smiselno vključevati v določeno stroko. Na nekatere stroke bolj, na druge manj vplivajo zahteve lokalnih oziroma nacionalnih strokovnih združenj ali delodajalcev, druge so bolj podvržene različnim mednarodnim direktivam in smernicam ipd. Poleg vpliva mednarodnih in medkulturnih elementov na **stroko** sta v sklopu internacionalizacije kurikula pomembna tudi ozaveščanje o vplivu kulturnega okolja na **odnos do dela v določeni stroki** ter razvoj splošnih medkulturnih kompetenc za uspešno delovanje v **vsakdanjem življenju** v smislu spretnosti in znanj o različnih kulturah ter razvijanja odnosov z ljudmi različnih kultur.

Medkulturne kompetence so izjemno pomembne tudi v delovni sredini, saj večina organizacij na takšen ali drugačen način sodeluje z mednarodnimi trgi.

(mnenje DELODAJALKE)

KAJ internacionalizirati v kurikulumu?

Mednarodni in medkulturni elementi študijskega programa se morajo jasno odražati v načrtovanih **učnih izidih** in kompetencah programa ter modulov in predmetov, iz katerih sestoji študijski program. Učne izide, ki vključujejo mednarodno in medkulturno dimenzijo, imenujemo **interna-**

cionalizirani učni izidi. Obstajajo različni viri in priročniki o pisanju in uporabi učnih izidov⁴. V nadaljevanju bomo kratko predstavili koncept učnih izidov, kar bomo podrobneje nadgradili z internacionaliziranimi učnimi izidi.

Pisanje učnih izidov

Tradicionalni način načrtovanja predmetov, modulov in programov v ospredje postavlja učne vsebine, katerim učitelji priredijo učne metode in oblike dela, na tej osnovi pa na koncu ocenijo znanje študentov. Pri takšnem pristopu k poučevanju so v središču dogajanja učiteljeve aktivnosti, zato ni jasno, kaj naj bi študent znal, razumel in bil zmožen izkazovati ob koncu predmeta, modula ali programa (Gosling in Moon, 2001).

Trendi na področju izobraževanja poudarjajo premik od tradicionalnega pristopa, pri katerem je v središču učitelj (splošni cilji oziroma nameni učitelja), k pristopu, pri katerem je v središču študent (ang. *student-centered learning*). Ker **na študenta**

osredotočeni pristop poudarja, kaj naj bi bil študent zmožen storiti po uspešno zaključenem predmetu, modulu oziroma programu, se imenuje tudi na izidih utemeljeni pristop (konkretni cilji oziroma dosežki študenta). Izjave, s katerimi je v programu ali predmetu izraženo, kaj naj bi bil študent zmožen storiti po zaključku učenja, pa imenujemo 'načrtovani učni izidi' ali skrajšano 'učni izidi'. Učni izid nam torej pove, kaj bo rezultat učenja oziroma kaj bo udeleženec zmožen narediti na osnovi doseženega znanja, spretnosti in stališč.

Za potrebe priročnika načrtovane učne izide programa razumemo na naslednji način:

Učni izidi so izjave o tem, kaj naj bi študent znal, razumel in bil zmožen izkazovati po zaključenem procesu učenja.

(Uporabniški priročnik ECTS, 2009, str. 33)

4 | CMEPIUS je v sklopu projekta EHEA v sodelovanju z Univerzo v Mariboru leta 2015 izdal prvi prevod, leta 2016 pa ponatis priročnika *Pisanje in uporaba učnih izidov* (Kennedy, 2015: <http://www.cmeplus.si/wp-content/uploads/2015/06/Pisanje-in-uporaba-UI-na-slovnica-kazalo.pdf>), ki je brezplačno na voljo udeležencem CMEPIUS-ovih usposabljanj in dogodkov. Za podrobnosti o pisanju in uporabi učnih izidov priporočamo uporabo omenjenega priročnika.

Pomembno je, da učni izidi odražajo ustrezno zahtevnost in kompleksnost glede na specifično raven, opredeljeno v ogrodju kvalifikacij (na primer: raven 6 – inženir ..., raven 7 – diplomirani inženir ... (VS) ali (UN) itd.). Za slovenski izobraževalni sistem so opisniki ravni določeni v Sloven-

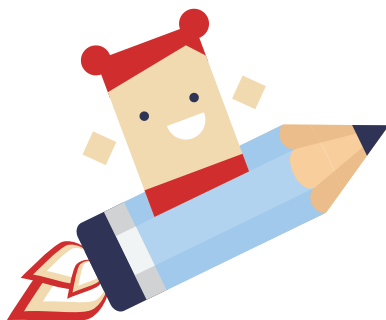
skem ogrodju kvalifikacij – SOK (Skubic Ermenc, Biloslavo, Mikulec, 2016). Ogrodje kvalifikacij zahteva zapis učnih izidov glede na različne ravni po naslednjih kategorijah: znanje, spretnosti in kompetence (za podrobnosti glejte Prilogo 5).

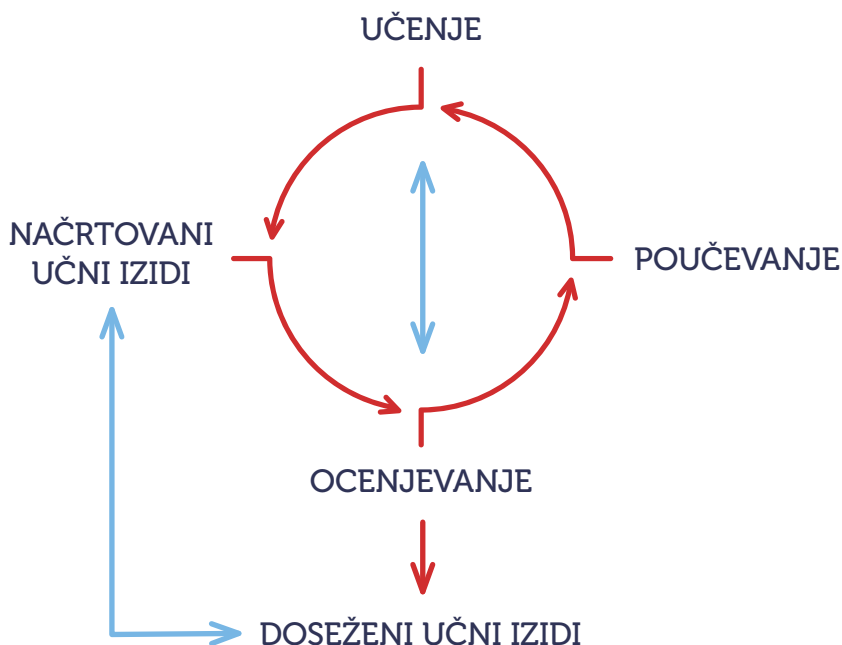
UČNI IZIDI OMOGOČAJO:

- konstruktivno poravnavo kurikuluma oziroma usklajenost učnih izidov z učnimi metodami, učnim okoljem in ocenjevanjem študentov (Cvetek, 2015), kjer je v ospredju **ciljna naravnost** (ang. *fit for purpose*). Če se na primer učni izid nanaša na predstavitev določenih spretnosti v medkulturnem okolju, morajo poučevanje in učenje oziroma izbrane učne metode omogočati doseganje teh spretnosti, ki so kasneje z ustreznimi pristopi tudi ocenjene (na primer študij izbranih primerov, on-line sodelovanje s študenti iz različnih kulturnih okolij in kasneje predstavitev in ocena naučenih spretnosti s strani študentov). Na podlagi ocenjevanja študentov ugotovimo, ali so bili načrtovani učni izidi tudi dejansko doseženi (Slika 4);
- lažjo mobilnost zaradi kakovostnejše primerjave

učnih načrtov oziroma predmetov in modulov;

- primerljivost nazivov, študijskih programov in predmetov po bolonjski prenovi;
- lažje vzpostavljanje kreditnega sistema ECTS, saj je iz ustrezno zapisanih učnih izidov razvidna raven doseženega študentovega znanja, razumevanja in izkazovanja doseženih spretnosti ter s tem njegove študijske obremenjenosti;
- lažje odločanje o primernosti študijskega programa za dosego cilja (poklica), saj študent ve, kaj lahko pričakuje od programa;
- hitrejšje in lažje prepoznavanje kompetentnosti osebe, ki je usposobljena za določeno delo na trgu dela.

Slika 4 | Od načrtovanih do doseženih internacionaliziranih učnih izidov (Aerden, 2015, str. 9).

Običajne pomanjkljivosti pri oblikovanju učnih izidov se nanašajo na presplošno zapisane izide ali na preveč ambiciozno načrtovane izide. Napačno je, če izidi izražajo *aktivnosti* udeležencev, ne pa, kaj naj bi učeči se s temi aktivnostmi **dosegli** (na primer »študent spozna značilnosti naravnih parkov na Finskem in utemelji njihov pomen z vidika

tipičnih okolijskih dejavnikov« namesto »študent bo obiskal naravni park na Finskem«). Pogosta pomanjkljivost načrtovanih učnih izidov se nanaša na nerealno predviden čas, potreben za njihovo doseganje, prav tako učne metode ter metode preverjanja in ocenjevanja pogosto niso usklajene z načrtovanimi učnimi izidi.

Internacionalizirani učni izidi ⁵

Internacionalizirani učni izidi so jasen vsebinski odraz ciljev visokošolske institucije na področju internacionalizacije izobraževanja, ki so razvidni tudi iz njenega poslanstva, vizije, strategije internacionalizacije ipd. Internacionalizirani učni izidi se nanašajo na razvoj zmožnosti študentov za vrednotenje kultur brez podajanja sodb oziroma stereotipnih pogledov, vključno z učinkovito in ustrezno komunikacijo z ljudmi vseh kultur, občutljivostjo na različne kulture in s tem zmožnostjo za uspešno sodelovanje z ljudmi različnih kultur, za večjo kakovost življenja vseh.

Kulturna različenost je eksplicitni del posameznikovega vsakdanjega življenja, študija in dela, zato je pomembno, da je nujnost razvoja kompetenc, ki omogočajo ustrezno delovanje v mednarodnem in medkulturnem okolju, jasno izražena tudi v učnih

izidih študijskih programov. Bodoči diplomanti bodo zaposleni v organizacijah, ki so tako ali drugače vpete v mednarodno in medkulturno okolje – bodoča vzgojiteljica bo na primer v vrtcu v stiku z otroki in starši iz različnih kulturnih ozadij, bodoči farmacevt bo pri svojem delu nudil strokovno pomoč ljudem iz različnih kultur in držav, prav tako bodo lahko njegovi sodelavci iz različnih kulturnih in etničnih okolij, diplomant na področju varstva okolja in drugih naravoslovnih ved ali pa na področju ekonomije in drugih družboslovnih ved mora poznati mednarodne trende in tuje prakse v stroki, da lahko v svoji stroki (v domačem in mednarodnem okolju) dosegata konkurenčnost in uspešno sodeluje s kolegi v organizaciji in izven nje, ipd. 'Brezmejni' razvoj visokega šolstva in raziskovanja torej poteka v vse bolj medsebojno povezanim svetu, discipline in trg dela niso več le lokalne ali nacionalne, temveč so vedno bolj regionalne, celo globalne. Doseganje internacionaliziranih učnih izidov in s tem na dolgi rok razvoj medkulturnih kompetenc torej omogoča študentu in bodočemu diplomantu razvoj sposobnosti za delovanje v določeni stroki, in sicer **v sodelovanju z** ostalimi regionalnimi okolji kot tudi v ostalih regionalnih okoljih in regionalnih kontekstih.

Z internacionalizacijo kurikula študentom, tudi tistim, ki ne potujejo v tujino, omogočimo, da izkusijo različne vidike, ki so nujno potrebni za boljše razumevanje sveta okoli nas.

(mnenje VISOKOŠOLSKEGA UČITELJA)

Internacionalizirani učni izidi niso cilj internacionaliziranega kurikula, temveč so orodje za doseganje večje kakovosti in ugleda študijskega programa in institucije ter za doseganje večje konkurenčnosti nacionalnega visokošolskega sistema in njegovih bodočih diplomantov na osnovi razvoja medkulturnih kompetenc, tudi v povezavi s stroko.

⁵ | Več o internacionaliziranih učnih izidih si lahko preberete v publikaciji *An introduction to international and intercultural learning outcomes* (Aerden, 2015).

Pomembno je, da sta **mednarodna in med-kulturna komponenta integralni in eksplicitni del učnih izidov** študijskega programa ter s tem modulov in predmetov. Če študenti prebirajo (tujo) literaturo, ustvarjeno v drugem regionalnem okolju ali kontekstu, on-line sodelujejo s študenti in/ali osebjem drugih kultur in držav, med praktičnim usposabljanjem doma ali v tujini sodelujejo z ljudmi različnih kultur, odhajajo na mobilnost v tujino za potrebe študija in/ali praktičnega usposabljanja ipd. – in če želimo, da ob tem razvijajo tudi med-kulturne kompetence, morajo biti ti mednarodni in medkulturni elementi in njihov namen jasno razvidni tudi iz učnih izidov študijskega programa oziroma modulov in predmetov.

Splošni ali generični internacionalizirani učni izidi za vse visokošolske študijske programe ali predmete in stroke **ne obstajajo**, saj so odvisni od ciljev in namena vključevanja mednarodne in med-kulturne dimenzije v program, in sicer smiselno glede na **STROKO**.

Razvoj medkulturnih kompetenc je ravno v času študija ključen, saj posamezniku omogoča vpogled v stroko z drugega zornega kota in pod drugimi pogoji, kot so mu na voljo v domačem udobnem okolju.

(mnenje ŠTUDENTKE)

OBLIKOVANJE INTERNACIONALIZIRANIH UČNIH IZIDOV GLEDE NA TAKSONOMIJE ALI KLASIFIKACIJE CILJEV

Taksonomije učnih ciljev ali izidov služijo kot pomoč visokošolskim učiteljem in sestavljavcem programov pri pripravi in razvoju študijskih programov, modulov in predmetov, načrtovanju in izvajanju učnega procesa ter preverjanju in ocenjevanju doseženih učnih izidov. V ta namen se je razvilo več klasifikacij ciljev, med katerimi je največji odmev dosegla **Bloomova taksonomija** (podrobneje glej v: Kennedy, 2007; Marentič Požarnik, 1995), pojavljajo pa se tudi ostale taksonomije, kot na primer Biggsova SOLO taksonomija, Marzanova taksonomija itd.

Taksonomija pomaga sistematično razvrstiti pojave v skladu z določenimi načeli (Marentič Požarnik in Peklaj, 2002). Bloomova taksonomija

vsebuje tri področja: pretežno spoznavno (kognitivno) področje, čustveno-motivacijsko (afektivno) področje in spretnostno (psihomotorično) področje. Bloomova taksonomija se lepo prepleta s tremi ravnmi kurikuluma, pri čemer formalni kurikulum pokriva predvsem kognitivno in psihomotorično domeno taksonomije (aktivnosti v predavalnicah, na vajah, seminarjih, v sklopu praktičnega izobraževanja ipd.), afektivna domena se prepleta predvsem z elementi skritega kurikuluma (v smislu razvoja stališč, čustev, vrednot ipd.), številni psihomotorični, afektivni in tudi kognitivni cilji pa so doseženi tudi v sklopu aktivnosti neformalnega kurikuluma (ekskurzije, potopisna predavanja, športni dogodki ipd.).

UČNI IZIDI

KOGNITIVNI (spoznavni)

6 VREDNOTENJE

→ Prepričati, evalvirati, interpretirati, upravičiti, priporočati, presoditi ...

Po zunanjih in notranjih kriterijih

5 SINTEZA

→ Argumentirati, zgraditi, sestaviti, ustvariti, razviti, preoblikovati ...

Nove ustvarjalne povezave

4 ANALIZA

→ Razstaviti, kategorizirati, kritizirati, izpeljati, preučiti, analizirati ...

Besedila, rešitve, postopke ...

3 UPORABA

→ Odločiti se, preizkusiti, izdelati, načrtovati, uporabiti, razviti, rešiti ...

Naloge in probleme ...

2 RAZUMEVANJE

→ Pojasniti, primerjati, spremeniti, posplošiti, sklepati, rešiti, predvideti ...

Postopke, pojme, besedila teorije ...

1 ZNANJE

→ Opisati, definirati, naštet, označiti, zapomniti si, ponoviti ...

Termine, pojme, zakonitosti, teorije ...

AFEKTIVNI (čustveno- motivacijski)

5 KARAKTERIZACIJA/RAZVOJ
CELOVITEGA ZNAČAJA

4 ORGANIZIRANOST
VREDNOT

3 USVAJANJE
VREDNOT

2 ODZIVANJE/
REAGIRANJE

1 SPREJEMANJE

Ravnati,
upoštevati,
spoštovati,
sprejeti,
sodelovati,
oporekati,
dvomiti,
podpirati ...

Stališča,
interese,
odgovornost,
poklicni etos ...

PSIHOMOTORIČNI (spretnostni)

5 NATURALIZACIJA

→ Visoka usposobljenost,
spretnosti se združujejo
in z lahkoto izvajajo

4 ARTIKULACIJA

→ Koordinacija niza dejanj z združe-
vanjem dveh ali več spretnosti

3 NATANČNOST

→ Izvajanje nalog z manjšimi
napakami

2 MANIPULACIJA

→ Izvajanje dejanj glede
na navodila

1 IMITACIJA

→ Opazovanje, posnemanje

- VELIKI GROBI TELESNI GIBI
- DROBNI KOORDINIRANI GIBI
- NEBESEDNO SPOROČANJE
- GOVORNE SPRETNOSTI

Učni cilj, ki je izražen kot učni izid, ima tri glavne sestavine:

- osebek je **udeleženec** izobraževanja (študent, ne učitelj),
- sledi 'aktivni' oziroma **aksijski glagol** (na primer: primerjati, izdelati, odločiti se itd.),
- na koncu dodamo **vsebino**, na katero se učni izid nanaša, pri čemer je z vidika internacionalizacije kurikulumata bistvena vključitev **mednarodnih** oziroma **medkulturnih elementov**.

PRIMERI INTERNACIONALIZIRANIH UČNIH IZIDOV V KOGNITIVNI DOMENI:

Študent:

- opiše posebnosti izobraževalnega sistema na Švedskem **(1. Poznavanje)**,
- primerja različne prikaze LinkedIn profilov po izbranih državah **(2. Razumevanje)**,
- uporabi različne informacije o denarnem sistemu izbrane države za smotno ravnanje **(3. Uporaba)**,
- analizira prednosti in slabosti ekološke pridelave hrane z upoštevanjem zakonodajnih razlik med izbranimi državami **(4. Analiza)**,
- predvidi prihodnje potrebe po delovni sili z upoštevanjem etičnega in mednarodnega upravljanja s človeškimi viri in 'gonili' na področju javnega zdravja **(5. Sinteza)**,
- načrtuje, izvede in kritično ovrednoti vodenje in upravljanje učinkovitih in ustreznih trajnostnih sprememb v mednarodnem in večkulturnem delovnem okolju **(6. Vrednotenje)**.

PRIMERI INTERNACIONALIZIRANIH UČNIH IZIDOV V AFEKTIVNI DOMENI:

Študent:

- ima dober odnos do učencev različnih etničnih skupin,
- uporabi niz medosebnih veščin za vodenje in vplivanje na druge v mednarodnem okolju, vključno z upravljanjem v konfliktnih situacijah,
- se zaveda izzivov menedžmenta v medkulturnem delovnem okolju,
- izkazuje pripravljenost za konstruktivno komunikacijo s strankami različnih kultur,
- razrešuje konfliktna vprašanja med osebnimi prepričanji in etičnimi zadržki v kulturno mešani skupini.

PRIMERI INTERNACIONALIZIRANIH UČNIH IZIDOV V PSIOMOTORIČNI DOMENI:

Študent:

- za mednarodno javnost oblikuje dobro ilustrirano predstavitev na plakatu, ki povzema raziskovalni projekt,
- uspešno poslovno komunicira (tudi neverbalna komunikacija) s strankami iz različnih mednarodnih in kulturnih okolij,
- v virtualnem mednarodnem okolju konceptualno oblikuje stanovanjske hiše po principu interpretacije in preoblikovanja znanih prostorskih konceptov.

MOBILNOST IN INTERNACIONALIZIRANI UČNI IZIDI

Opravljanje dela študija ali praktičnega izobraževanja v tujini ali prisotnost mednarodnih študentov v predavalnici ne vodi avtomatično k doseganju internacionaliziranih učnih izidov in do razvoja medkulturnih kompetenc.

Kot navaja Jonesova (2013, str. 6), je pomemben izziv, »... da razmislimo, kako bi internacionalizacija kurikuluma lahko ponudila podobne priložnosti za 'statično' večino študentov, ki ne sodelujejo pri mednarodnih izkušnjah/izmenjavah, kot del njihovega študijskega programa.« Tudi večinsko nemobilna populacija študentov mora ob koncu študija doseči isti nabor učnih izidov kot mobilni študenti, zato je neizogibno udejanjanje ciljev **internacionalizacije kurikuluma** v domačem oziroma nacionalnem študijskem okolju.

Študij ali praktično usposabljanje v tujini mora namerno težiti k cilju doseganja internacionaliziranih učnih izidov, zato je treba **vneprej jasno definirati**, kateri internacionalizirani učni izidi bodo (delno) doseženi v obdobju mobilnosti, ter o tem vneprej jasno seznaniti mobilne študente. V času trajanja mobilnosti in/ali po njej morajo biti vsi načrtovani učni izidi, vključno z internacionaliziranimi, ustrezno **ocenjeni**, da se preveri njihovo doseganje. Tudi prisotnost mednarodnih študentov ali osebja v predavalnici ali na vajah sama po

sebi ne spodbuja medkulturnega učenja in razvoja medkulturnih kompetenc ter s tem doseganja internacionaliziranih učnih izidov, če niso uporabljene ustrezne metode in oblike dela, ki spodbujajo doseganje tovrstnih ciljev. Mobilnost predstavlja le podporo za bolj avtentično udejanjanje internacionaliziranega kurikuluma.

Moje delo večinoma poteka v komunikaciji s tujino, zato je moja mednarodna izkušnja še toliko bolj neprecenljiva, tudi zato, ker se pri delu v veliki meri srečujem z ljudmi iz tistih držav, kjer sem opravljala prakso v tujini. Lahko rečem, da je poznavanje njihovega načina razmišljanja in kulture moja dodana vrednost.

(mnenje DIPLOMANTKE)

KAKO internacionalizirati kurikulum?

Konceptualni okvir internacionalizacije kurikula postavlja v središče **'znanje o stroki in prek stroke'**, saj je stroka kot taka temelj znanja (Leask, 2012), zato imajo visokošolski učitelji pri udejanjanju internacionaliziranega kurikuluma ključno vlogo. Vendar pa kompleksnost problemov, s katerimi se soočamo v svetu, zahteva reševanje in pristop, ki segata **prek meja stroke in prek kulturnih meja** (Hudzik, 2004, str. 1). Pri oblikovanju kurikuluma so zato pomembne 'trenutno prevladujoče in nastajajoče paradigme', kar vključuje številne odločitve o tem, katero znanje naj študenti dosežejo v času študija ter kakšne spretnosti in odnose naj razvijejo, da bo kompetenčni profil diplomanta odgovarjal

Znanje v svojem bistvu ne more biti nacionalno, saj je last celotnega človeštva in služi celotnemu človeštvu. /.../ Ničesar, kar danes poznamo, si ni mogoče zamisliti brez proaktivne mednarodne in medkulturne izmenjave. Nevključevanje mednarodne in medkulturne dimenzije v visokošolski izobraževalni proces ne bi pomenilo stagnacije, temveč propad civilizacije.

(mnenje VISOKOŠOLSKEGA UČITELJA)

potrebam prihodnega ne le lokalnega, nacionalnega, temveč tudi mednarodnega, globalnega okolja v kontekstu stroke.

Kontekst in ključna vprašanja o tem, kako oblikovati (internacionalizirani) kurikulum s poudar-

kom na znanju o stroki in prek stroke z upoštevanjem kulturnih in mednarodnih elementov ter prevladujočih in nastajajočih paradig, prikazuje Slika 6.

Oblikovanje kurikuluma

Pogoji za strokovno prakso in državljanstvo:

Katera mednarodna in medkulturna znanja in spretnosti ter kakšen odnos se zahtevajo od diplomantov kot strokovnjakov določenega področja in državljanov?

Ocenjevanje znanja študentov:

Kako in kdaj se meri napredek in dosežke? Katere povratne informacije študenti pridobijo v celotnem procesu izobraževanja?

Sistematični razvoj skozi celotni program:

Kje in kako bodo vsi študenti razvili določena znanja, spretnosti in odnos skozi celotni študijski program?

Kontekst

Institucionalni kontekst:

Kakšni so poslanstvo, vizija, politika in prednostna področja institucije? Katere storitve, priložnosti za pridobivanje izkušenj in širjenje prek meja uradnega/formalnega kurikuluma so na voljo?

Lokalni kontekst:

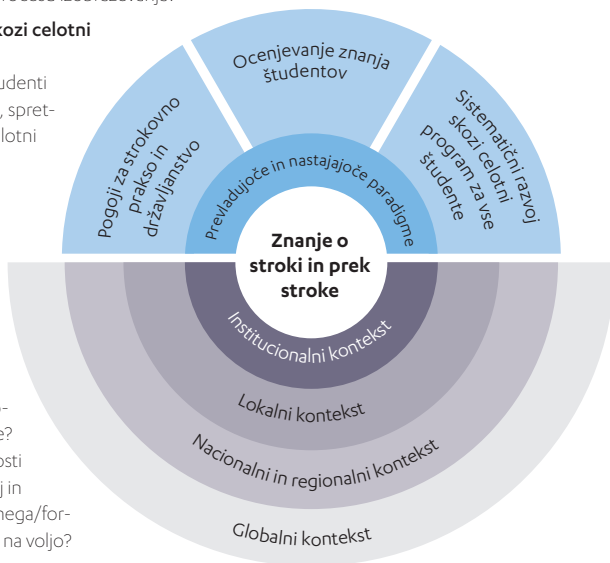
Kako globalna medsebojna povezanost in odvisnost vplivata na lokalne pogoje za strokovnjake in državljane ter obratno?

Nacionalni in regionalni kontekst:

Kakšna je bila kultura internacionalizacije v preteklosti, kakšna je v sedanjosti oziroma kakšna bo v prihodnosti?

Globalni kontekst:

V kakšnem svetu živimo? Kakšen svet si želimo?

Slika 6 | Konceptualni okvir oblikovanja internacionaliziranega kurikuluma (Leask, 2012).

Pomembno je razumevanje pojma internacionalizacije kurikulumov v najširšem pomenu besede, s poudarkom na stroki in posledično pripisovanjem ključne vloge **visokošolskim učiteljem**, ki so glavni akterji pri udejanjanju internacionaliziranega kurikulumov in internacionaliziranih učnih izidov.

Zaradi slednjega je bistvena vpeljava **ustreznih strokovnih izpopolnjevanj za profesionalni razvoj visokošolskih učiteljev**⁶, da se le-ti usposobijo za oblikovanje in učinkovito udejanjanje internacionaliziranega kurikulumov (de Wit, Hunter, Howard, Egron-Polak, 2015).

Pristopi za vpeljavo internacionaliziranega kurikulumov

V praksi se vpeljava in udejanjanje internacionaliziranega kurikulumov navadno kaže v treh pristopih, od katerih je le eden takšen, ki vodi k celostnemu doseganju ciljev internacionalizirane-

ga kurikulumov (Bond, 2003). Omenjene pristope lahko nazorno prikažemo na osnovi arhitekturnih elementov:

1. METODA DODAJANJA (ADD ON)

Slika 7 | Ljubljanska opera; foto: Leon Vidic/Delo; <http://www.delo.si/kultura/oder/dosje-zlitje-obnovitvenih-let-operne-hise.html>, pridobljeno dne 2. 2. 2017.

⁶ | V sklopu projekta Slovenia EHEA 2, katerega nosilec je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ), organizacija, odgovorna za celostno izvedbo projekta pa je Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS), so bili usposobljeni nacionalni svetovalci za internacionalizacijo kurikulumov, z namenom nadaljnjega izvajanja usposabljanj za visokošolsko osebje – več na spletni strani CMEPIUS-a: <http://www.cmeplus.si/>.

Za metodo dodajanja je značilno, da prvotnemu (tradicionalnemu) študijskemu programu le dodamo nek predmet ali modul, ki naslavlja mednarodne in medkulturne elemente, k učnim izidom prvotnega programa pa dodamo kakšen internacionalizirani učni izid. Mednarodna dimenzija

torej ni vkomponirana v vse predmete ali module študijskega programa – smiselno glede na stroko. V arhitekturnem smislu bi ta pristop lahko prikazali kot 'prizidek' k prvotnemu objektu, ki se vizualno in slogovno razlikuje od na novo dodanega dela.

2. METODA LEPLJENJA (INFUSION)

Slika 8 | Kontejnerska arhitektura; foto: Jure Kotnik/Zavod Trajekt, MAO; <http://trajekt.org/2010/06/21/kontejnerska-arhitektura/>, pridobljeno dne 10. 4. 2017.

Pri metodi lepljenja v obstoječi ali v na novo nastajajoči študijski program 'prilepimo' določene medkulturne in mednarodne elemente, pri čemer v učne izide programa mestoma 'prilepimo' mednarodne elemente. Prav tako v module in predmete programa vključimo določene mednarodne in

medkulturne vsebine in slednje zapišemo v učne izide predmetov. Sistematičen in celosten premislek o namenu in posledično o načinu celostnega internacionaliziranja kurikulumu nista prisotna. Ta pristop je razviden iz kontejnerske arhitekture, kjer dele sestavljamo in lepimo v končni večji objekt.

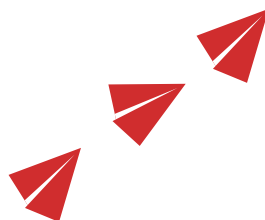
3. METODA PREOBLIKOVANJA (TRANSFORMATION)

Slika 9 | Iz kozolca v hotel – Hiša Raduha, Luče; <http://www.slotrips.si/slo/hoteli/trip/1204/Hisa-raduha-luce>, pridobljeno dne 2.2.2017

Metoda preoblikovanja predstavlja zaželen pristop udejanjanja internacionaliziranega kurikula, saj vključuje sistematičen in celosten premislek z jasnimi odgovori na vprašanja: zakaj, kaj in kako? V primeru že obstoječega programa elemente internacionalizacije in medkulturnosti glede na stroko smiselno vključimo v učne izide celotnega študijskega programa, slednje pa ciljno, smiselno in celostno glede na celotni kontekst programa

umestimo v posamezne module in predmete. Namen tega pristopa je izzvati kritično mišljenje študentov, ki temelji na kulturnem znanju in preprečuje stereotipne kulturne predpostavke. Slika 9 prikazuje elegantno, vizualno všečno ter praktično uporabno preoblikovanje kozolca kot tradicionalne slovenske arhitekture v sodobni hotel, vključno z nadstandardno opremo (jacuzzi ipd.)

Pristopi k učenju in poučevanju glede na načrtovane internacionalizirane učne izide

Aktivnosti učenja in poučevanja so pot za doseganje načrtovanih učnih izidov študentov. Pomembna je vpeljava »v študenta usmerjenega« študija s poudarkom na pristopih, ki pomagajo k lažjemu in hitrejšemu vključevanju mednarodnih študentov, ne da bi se jim bilo treba na začetku pretirano individualno izpostavljati. Glede na učne izide je treba ustrezno načrtovati **učne metode, učne oblike, učno okolje** in **vsebine** (Slika 10), pri čemer mednarodna in medkulturna dimenzija v učnih izidih zahtevata določene specifičnosti.

Učne metode so načini dela v predavalnici, na vajah ali seminarjih (prirejeno po Poljak, 1991), določajo odnose in komunikacijo (Galeša, 1993) in se torej nanašajo na učitelja oziroma poučevanje. Večina didaktikov loči naslednje učne metode (Poljak, 1989; Bakovljev, 1990; Rajtmajer 1994):

- **metoda pogovora ali razgovora (dialoška metoda)**, diskusija, ki je lahko ključna v internacionaliziranem kurikulumu, saj omogoča intenzivno socialno interakcijo med študenti in osebjem različnih kultur;
- **visokošolska predavanja**, pri čemer je bistvenega pomena prehod od "monoliških" k interaktivnim predavanjem z vmesnimi vprašanji, nalogami, prepletanjem z delom v parih itd., s čimer se lahko aktivno vključijo tudi mednarodni študenti brez pretiranega izpostavljanja (študentje zapišejo vprašanja, odgovore, mnenja ipd., na lističe ali jih oblikujejo v parih in manjših skupinah ...);
- **metoda (ustne) razlage**, če gre za razlago v tujem jeziku, namenjeno kulturno mešani populaciji študentov;
- **metoda branja in dela z besedilom**, pri čemer so za internacionalizirani kurikulum ključna

predvsem (tuja) besedila, ki so nastala v različnih kulturah in okoljih;

- **metoda pisnih del ali pisanja**, pri čemer so izdelki zapisani v tujem jeziku;
- **metoda demonstriranja ali prikazovanja**, v internacionaliziranem kurikulumu pa tudi ustne predstavitve, in **igra vlog** kot način prikazovanja odnosov, interakcij v stiku z različnimi kulturami;
- metoda opazovanja (nanaša se na študenta, ne na učitelja);
- metoda risanja ali ilustrativnih del;
- metoda laboratorijskih in drugih praktičnih del;
- metoda vadenja ali urjenja (nanaša se na študenta, ne na učitelja).

Glede na učno metodo se določi tudi **učna oblika**:

1. frontalna oblika se nanaša predvsem na *Ex Cathedra* predavanja, ki so namenjena vsem študentom hkrati, zato otežujejo navezovanje socialnih stikov, ki so ključni v internacionaliziranem kurikulumu;
2. samostojno delo študentov vključuje:
 - individualno obliko, ki se lahko izvaja tudi v sklopu frontalnega in skupinskega dela,
 - **delo v parih** in
 - **skupinsko delo**, ki lahko poteka v (kulturno) homogenih ali heterogenih skupinah.

Dobro izvedeno sodelovalno učenje v heterogenih skupinah lahko spodbudi k sodelovanju tudi bolj zadržane študente ali take z manjšim predznanjem vsebine ali jezika. Ključnega pomena je ustvarjanje pozitivne skupinske dinamike in dobrih odnosov – npr. z uvodnimi vajami »razbijanja ledu«

(več v: Cvetek, 1993; Puklek Levpušček in Marentič Požarnik, 2005).

Opredelitve **učnega okolja** so se v preteklosti nanašale predvsem na fizično okolje v smislu opremljenosti predavalnic in drugih študijskih prostorov, kasnejše opredelitve pa vključujejo tudi socialne odnose, 'organizacijsko/študijsko klimo' ipd. Učno okolje lahko torej opredelimo kot fizično okolje, ki vključuje opremljenost visokošolske institucije, predavalnic in drugih študijskih prostorov, učne pripomočke, vključuje pa tudi 'organizacijsko/študijsko klimo' z ustvarjanjem odnosov med visokoškolskimi učitelji in študenti (prirejeno po Jereb, 2011). Učna okolja, ki izrazito doprinesejo k ciljem internacionaliziranega kurikulumu ter se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo, so na primer lahko:

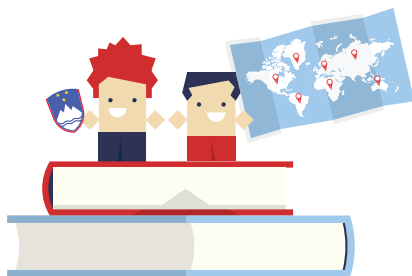
1. DOMAČA UČNA OKOLJA:

- **'mednarodne učilnice/predavalnice' doma** (*international classrooms at home*) v primeru prisotnosti mednarodnih študentov ali gostujočega mednarodnega predavatelja v predavalnici;
- **virtualna mednarodna študijska okolja** kot možnost sodelovanja na daljavo s študenti in osebjem različnih kultur in okolij (video konference, računalniško podprte platforme, vključevanje slovenskih študentov v spletne učilnice tujih univerz ipd.);
- **'učilnica/predavalnica' doma**, kadar so v predavalnici prisotni le domači študenti in visokošolski učitelj(i) ali domači predavatelj iz lokalne mednarodne organizacije, obravnavajo pa se medkulturne in mednarodne tematike v povezavi s stroko;
- **virtualno mednarodno okolje** v primeru obravnave virov, gradiv, informacij, do katerih študenti dostopajo z oddaljenim dostopom, najpogosteje prek spleta (na primer oddaljen dostop do tujih virov informacij v povezavi s stroko).

2. TUJA UČNA OKOLJA:

- **tuje/mednarodno študijsko okolje** v primeru fizičnih študijskih obiskov ali vodenih ekskurzij v tujino (kot del formalnega kurikulumu), prav tako v primeru mobilnosti domačih študentov v tujino, pri čemer je bistvenega pomena ustrezno načrtovana mobilnost domačega študenta skozi vse stopnje mobilnosti – dejavnosti pred in med mobilnostjo ter po njej, vključno z opredelitvijo internacionaliziranih učnih izidov. Po zaključeni mobilnosti je pomembno, da je mobilni posameznik ciljno vključen v študijski proces tako, da svojo izkušnjo mobilnosti v smislu vpliva mednarodnega okolja in kulture na stroko ter svojo izkušnjo v smislu socialnega stika s tujo kulturo deli tudi z večinsko nemobilnimi študenti.

Učne vsebine, ki podpirajo internacionalizirani kurikulum, se nanašajo predvsem na tuje viire in literaturo, ki so bili ustvarjeni v drugem okolju, kulturi ali kontekstu, vključujejo primere iz tuje prakse in primerjave med primeri različnih okolij in kontekstov (primerjalne raziskave – *comparative research*), obravnavajo vpliv kulture na razvoj, dojemanje in udeležanje stroke v praksi opazovanega okolja, države ipd.

UČNI IZIDI

Delovanje v mednarodnem okolju:

- strateške kompetence, načrtovanje prihodnosti,
- mreženje,
- podjetnost,
- medkulturna komunikacija,
- virtualno sodelovanje,
- načrtovanje kariere doma in v tujini,
- digitalna pismenost.

UČNE VSEBINE

- Mednarodni kontekst disciplin,
- študij tujih primerov,
- zakonodaja,
- standardi,
- komparativna analiza,
- študij tujih virov.

UČNO OKOLJE

- Formalno in neformalno,
- avtentičnost,
- ko-poučevanje slovenskih in tujih izvajalcev z uskladitvijo izidov, metod in oblik ocenjevanja (vsak sledi lastnemu kurikulumu),
- mednarodni tim načrtuje in izvaja študijske predmete,
- mednarodna partnerstva fakultet,
- mednarodno partnerstvo fakultete z industrijo.

METODE

- Računalniško podprto sodelovalno učenje domačih in tujih študentov,
- predstavitev tujih predavateljev in študentov,
- videokonference tujih predavateljev (v živo, podcast),
- študenti se vključujejo v avtentične aktivnosti na internetu v tujini.

Slika 10 | Načrtovanje izvedbenega internacionaliziranega kurikuluma (dr. Andreja Istenič Starčič).

Pomembno je, da so učne metode, učne oblike, učno okolje in vsebine, ki vodijo do načrtovanih učnih izidov, vključno z internacionaliziranimi učnimi izidi, jasno razvidni iz kurikuluma oziroma učnih načrtov posameznih predmetov, modulov in celotnega študijskega programa.

PRIMER:

Če naj bi vsi študenti prvostopenjskega študijskega programa Dizajn 'v virtualnem mednarodnem okolju konceptualno oblikovali stanovanjske hiše po principu interpretacije in preoblikovanja znanih prostorskih konceptov', mora učitelj izbrana predmeta načrtovati ustrezne učne metode, učne oblike in učno okolje (okolja), ki bodo omogočali aktivno sodelovanje vseh študentov v mednarodnem okolju oziroma s študenti drugih kultur. V uvodnem delu učne enote bosta najverjetneje potrebni razlaga in razgovor z namenom razjasnitve osnovnih konceptov, nato metoda risanja (skice), vključno z metodo branja besedil (razjasnitev konceptov, podrobnejša vsebina), in nenazadnje metoda praktičnih del (oblikovanje). Za čim bolj avtentično izkušnjo predstavlja pomembno dodano vrednost, da delo študentov poteka v kulturno heterogenih skupinah v **virtualnem mednarodnem študijskem okolju** (on-line sodelovanje s študenti iz drugih držav prek on-line platforme), kar domačim študentom v domačem

učnem okolju omogoča kontinuiran socialni stik s študenti drugih kultur, s poudarkom na vzajemnem sodelovanju in povratnem informiranju. Druga možnost je – če so na predavanjih prisotni mednarodni študenti –, da se delo organizira po kulturno heterogenih skupinah, pri čemer v vsako skupino vključimo enega mednarodnega študenta ali pa le eden ali dva mednarodna študenta 'krožita' med ostalimi skupinami ipd. (glejte Tabela 1: Model priprave programa, modula, predmeta ali enote).

Pri takšnem pristopu udejanjanja internacionaliziranega kurikulum, ki je izrazito osredotočen na študenta, so ključni učiteljevo vnaprejšnje natančno načrtovanje in organiziranje poteka dela, premišljeno vodenje in sprotno spremljanje dela študentov z upoštevanjem časovne komponente (na primer večurni zamik pri sodelovanju s študenti z druge celine), izrednega pomena pa je tudi osebni stik med nosilci in izvajalci predmetov iz različnih držav in institucij.

Srečevanje z drugimi kulturami že v času študija nas dejansko pripravlja na to, da bomo lahko uspešno sklepali posle s partnerji, ki so na drugi strani sveta. /.../ Tako se lahko že v času študija naučimo tega, da se moramo včasih le malce prilagoditi 'drugim', da lahko delovni proces poteka nemoteno in čim bližje optimalnemu.

(mnenje ŠTUDENTA)

Zdi se mi pomembno, da učitelj vključuje mednarodno in medkulturno dimenzijo v visokošolski izobraževalni proces, da lahko študenti zaznajo in spoštujejo drugačnost ter znajo to dvoje vključiti tudi v svoje življenje.

(mnenje VISOKOŠOLSKE UČITELJICE)

MODEL PRIPRAVE PROGRAMA, MODULA, PREDMETA ALI ENOTE⁷

Študijski program: Notranja oprema, 1. stopnja (VS)

Predmet: Razvoj interierjev in oblikovanje I

Obseg izvedbe predmeta: 1 semester (3 ECTS),

Učni izid: Študenti v virtualnem mednarodnem okolju konceptualno oblikujejo stanovanjske hiše po principu interpretacije in preoblikovanja znanih prostorskih konceptov.

VLOŽEK/VIR UČITELJA (INPUT)	AKTIVNOSTI ŠTUDENTOV (ACTIVITIES)	IZDELEK/ REZULTAT DELA ŠTUDENTOV (OUTPUT)	DOSEŽEN (UČNI) IZID (OUTCOME)	DOLGOROČNI UČINEK/VPLIV (IMPACT)
Uvodna predstavitve mentorja: 'Razvoj prostorskih konceptov'. Jasna navodila študentom o procesu dela in namenu predmeta.	Domači in tui študenti skupaj na daljavo (online) sodelujejo pri pripravi predavanja o razčlenitvi prostorskega koncepta izbrane arhitekture in o preoblikovanju osnovnega koncepta v lasten nov koncept (arhitekt + jaz = novo). V tujem jeziku podajajo povratne informacije o procesu dela in na končne projekte/izdelke z upoštevanjem kulturnega okolja, iz katerega prihaja izdelek.	Predstavitve v tujem jeziku domačim in tujim študentom. Knjiga v tujem jeziku. Film v tujem jeziku. Refleksija študentov na sodelovanje/spremembo v zavedanju študentov (poznavanje vpliva kulture na sodelovanje, na pristope k delu ipd.).	Študenti ustno (v tujem jeziku) in likovno predstavijo prostorski koncept obstoječe svetovno znane arhitekture. Likovno preoblikujejo obstoječi koncept in ga nadgradijo s svojim osebnim oblikovalskim principom. Vsebinsko oblikujejo nov koncept lastnega bivalnega okolja z upoštevanjem kulturnega okolja arhitekture. Razložijo, kako njihovo oblikovanje vključuje trajnost. Ustvarijo lastno mnenje in ga reflektirajo na osnovi povratnih informacij kolegov iz različnih kulturnih okolij.	Zmožnost samostojnega konceptualnega projektiranja/oblikovanja z vključevanjem lokalnega in globalnega arhitekturnega konteksta.
Učne metode: razlaga in dialog, razprava študentov (o konceptih in možnostih njihovih predstavitev); metoda branja in dela s (tujim) besedilom, urjenje, risanje, oblikovanje	Učne oblike: individualna oblika s skupinskimi predstavitvami vseh vsem (v tujem jeziku)	Učne vsebine: primeri svetovne arhitekture iz različnih kulturnih okolij	Učno okolje: virtualno mednarodno študijsko okolje, virtualno mednarodno okolje	

Tabela 1 | Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtorica primera: mag. Jasna Kralj Pavlovce).

⁷ | Model 'Programme Logic Model Worksheet', prirejen po: Deardorf, D. 2015. Demystifying Outcomes Assessment for International Educators: A Practical Approach. Virginia: Stylus Publishing.

Dodatni primeri učnih načrtovanj za doseganje internacionaliziranih učnih izidov po Modelu priprave programa, modula, predmeta ali enote ter praktične strategije in ideje za razširitev ali

prilagoditev obstoječih študijskih aktivnosti v takšne, ki vključujejo mednarodno in medkulturno dimenzijo, se nahajajo v Prilogi 1.

Preverjanje in ocenjevanje – ali so bili internacionalizirani učni izidi doseženi?

Sestavni del vrednotenja znanja oziroma študijskih dosežkov ali učnih izidov študentov sta preverjanje in ocenjevanje znanja. **Preverjanje znanja** je sistematično, načrtno zbiranje podatkov o tem, kako kdo dosega učne izide ali cilje; v postopku **ocenjevanja** pa učne dosežke ali izide ovrednotimo in jim običajno dodelimo številčno vrednost oziroma oceno. Glede na 'mesto' v študijskem procesu običajno razlikujemo diagnostično ali začetno, formativno ali sprotno ter sumativno ali končno preverjanje (in ocenjevanje). **Diagnostično preverjanje** izvedemo na začetku poučevanja neke učne enote ali predmeta z namenom ugotavljanja predznanja (na primer s samoevalvacijo, pri čemer uporabimo primerna vprašanja, lahko tudi v elektronski obliki), **formativno preverjanje** poteka občasno med samim študijskim procesom z namenom zbiranja in dajanja informacij za čim učinkovitejše usmerjanje študija in učenja (poudarek je na kvalitativnih povratnih informacijah tako s strani kolegov kot tudi učiteljev), **sumativno preverjanje** (in ocenjevanje) pa je usmerjeno v ugotavljanje rezultatov daljšega zaključenega obdobja študija (semester, leto), zato se izvede ob koncu predavanja, seminarjev, vaj ali študija (Marentič Požarnik in Peklaj, 2002). Ocenjevanje mora biti skladno s cilji oziroma učnimi izidi predmeta, modula ali programa – ocenjevanje izkazuje, ali so študenti

dosegli načrtovane učne izide.

Slednje zahteva strateško razmišljanje in načrtovanje procesov ocenjevanja, še posebej v primeru preverjanja, ali so bili doseženi internacionalizirani učni izidi, saj so mednarodni elementi in elementi medkulturnosti v ocenjevanju lahko nevede prezrti. Čeprav so vse oblike ocenjevanja znanja lahko primerne za preverjanje, ali so bili doseženi internacionalizirani učni izidi, pa s standardnimi oblikami ocenjevanja ne moremo vedno enako učinkovito zajeti rezultatov medkulturnega in mednarodnega učenja. Poznamo naslednje oblike ocenjevanja: **ustni in pisni izpiti, ustni in pisni kolokviji**, ocenjujejo se lahko **izdelki in njihove predstavitve** (na primer seminarske in projektne naloge, poročila, tehniški programi ipd.) ali **izvajanje** poklicnih dejavnosti, vključno z igrani vlog (na primer pri študiju bodočih učiteljev, zdravnikov, igralcev ipd.)

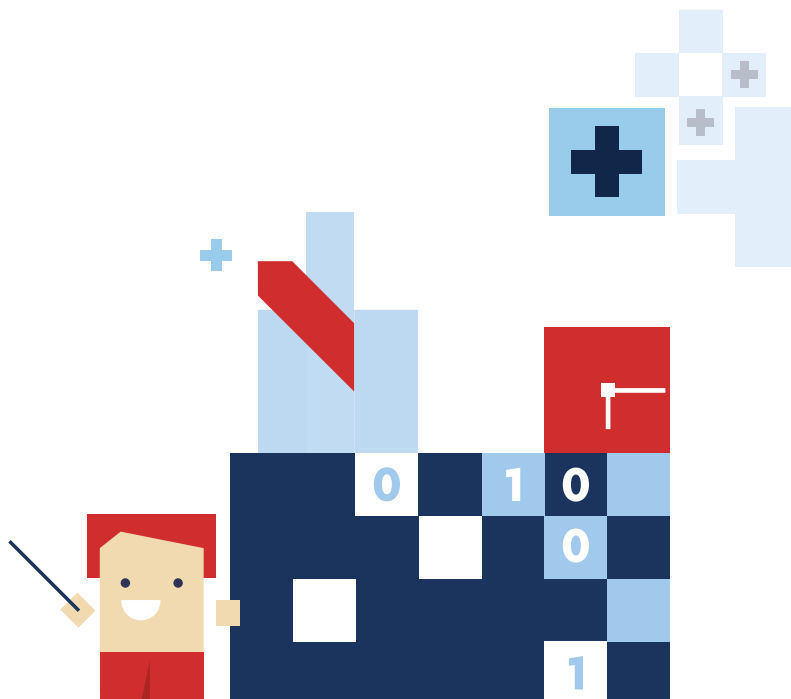
Učni izidi, ki se nanašajo na odnos, vedenje, interese ali stališča v določeni situaciji (afektivna domena Bloomove taksonomije), so lažje ocenjeni z ustnim preverjanjem, predstavljanjem izdelkov ali v ciljnih skupinah kot pa s pisnimi izpiti, predvsem v primeru izbirnega tipa nalog. Učni izidi, ki se na primer nanašajo na grobe ali fine telesne gibe (psihomotorična domena Bloomove taksonomije), pa so lahko bolj prepričljivo izkazani z oblikovanjem konkretnega izdelka, izvedbo

določene dejavnosti ipd. Pomemben je inkluziven oziroma vključujoč in univerzalen pristop, ki vključuje prilagajanje ocenjevanja (kulturnemu) ozadju vseh študentov, zato je bistvena primernost vprašanj oziroma celotnega procesa ocenjevanja za vse študente.

Medkulturno učenje je dolgoročen proces, zato je njegovo ocenjevanje lahko formativno, tj. usmerjeno na proces (na primer izpolnjevanje vprašalnikov s področja medkulturnih kompetenc ali priprava portfeljev, ki pomagajo študentom reflektirati lastno učenje v izbrani stroki), z upoštevanjem ciljev programa in dejanskih učnih strategij študenta. Vseskozi je potrebno študente navajati na (kvalitativno) samoocenjevanje - predpogoj za to pa je, da študenti sami dobro poznajo (internacionalizirane) učne izide, ki se od njih pričakujejo.

Doseganje internacionaliziranih učnih izidov je treba **neposredno** preveriti z ocenjevanjem v času trajanja študijskega programa. **Posredno**

preverjanje dosežkov diplomantov pa se lahko opravi tudi po končanem študiju prek alumnijev oziroma s preverjanjem konkurenčnosti diplomantov na trgu dela. Čeprav namen alumnijev klubov v Sloveniji večinoma ni primerljiv z alumnijevimi klubovi in njihovim namenom v nekaterih drugih državah, pa lahko ravno alumnijevi klubovi nudijo vpogled, ki ga s strani študentov ne moremo pridobiti: »Kako pogosto so pri vašem delu pomembne medkulturne spretnosti? Do katere mere vas je študijski program usposobil za delo v medkulturnih skupinah?« (Aerden, 2015, str. 18, 19). Vendar pa pomanjkanje ali odsotnost neposrednega preverjanja, ali so študenti dosegli načrtovane internacionalizirane učne izide, ne more biti nikdar nadomeščeno s posrednim preverjanjem.

ZAKLJUČNE BESEDE

Internacionalizacija kurikuluma omogoča ozaveščanje študentov o globalnih perspektivah stroke, za katero se izobražujejo, s čimer razvijajo širši spekter znanja za svoj bodoči poklic. Z udejanjanjem ciljev internacionalizacije kurikuluma bodoči diplomanti razvijajo niz vrednot, spretnosti in izkušenj za delovanje v različnih kulturnih okoljih, kar je nujno potrebno za uspešno komunikacijo in konkurenčnost v kompleksnem globalnem svetu in na trgu dela, ki od posameznika zahtevata razvite medkulturne kompetence.

Ključno je vprašanje, kaj pomeni internacionalizacija na ravni stroke oziroma kako v praksi vključevati elemente internacionalizacije in medkulturnosti v tehnično ali pedagoško stroko, kako v umetniški ali naravoslovno usmerjen študijski program, kako v humanistične vede ali pravo, računalništvo ipd. Nekatere stroke so že po svoji naravi bolj mednarodno usmerjene (na primer turizem, študij tujih jezikov, sociologija ali geografija ipd.), medtem ko je v določenih strokah mednarodni element manj izrazit, zato je potreben še zlasti tehten in celovit premislek s sistematičnim in celostnim pristopom ter kontinuiranim udejanjanjem. Na poti do tega cilja lahko pomembno podporo predstavljajo tudi pričujoči priročnik in usposabljanja za visokošolsko osebje, ki jih pod okriljem CMEPIUS-a izvajajo nacionalni svetovalci za internacionalizacijo kurikuluma.

Enoznačnih smernic o načinu vključevanja mednarodnih in medkulturnih elementov v vsebino učnih načrtov oziroma kurikulum v najširšem pomenu besede ter v pedagoško prakso torej ni, tako kot ne obstajajo univerzalni internacionalizirani učni izidi ali univerzalni pristopi za udejanjanje internacionaliziranega kurikuluma za vse študijske programe. Pomembno je, da se z zavedanjem pri-

hodnjih potreb na trgu dela z vidika stroke razmisli, kakšen profil diplomanta želimo imeti ob zaključku študijskega programa, ob tem pa upoštevamo značilnosti sodobnega časa, vpetega v medkulturne, mednarodne in globalne tokove. Načrtno in glede na stroko smiselno vključevanje mednarodne in medkulturne dimenzije v procese učenja in poučevanja predstavlja izziv in hkrati priložnost za sodelovanje s kolegi, strokovnimi organi in svetovalci za internacionalizacijo kurikuluma za pripravo in prenovo študijskih programov na način, ki bo vodil do ključnega cilja – dejanski dvig kakovosti visokošolskega izobraževanja ter izobraziti medkulturno kompetentne diplomante in državljane, ki bodo uspešno delovali v vsakdanjem življenju in bodo mednarodno konkurenčni v stroki, za katero se izobražujejo.

Medkulturne kompetence niso pomembne le za osebni razvoj študenta, temveč tudi za razvoj družbe kot celote. Srečevanje s tujimi kulturami privede do inovativnega razmišljanja, saj oseba implementira tudi poglede posameznikov iz popolnoma drugačnih ozadij, nadgradi toleranco, poveča iznajdljivost, pridobi večjo samostojnost, izklesla večjo stopnjo prilagodljivosti in s tem možnost širšega delovanja, bodisi mednarodno ali pa v različnih sektorjih na lokalnem področju.

(mnenje ŠTUDENTA)

Priloga1: Internacionalizacija kurikulumu v praksi

1. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikuluma: Sodobno proizvodno inženirstvo

Študijski program: Sodobno proizvodno inženirstvo, 1. stopnja

Predmet: Izdelava in vzdrževanje orodij (poglavje: Opremljanje orodjarne in izdelava orodja)

Obseg izvedbe predmeta: 1 semester (6 ECTS),

Učni izid:

- študenti načrtujejo tehnologijo izdelave orodja, izmerijo in preizkusijo orodje ob upoštevanju tehnoloških, okolijskih, zakonodajnih in drugih zahtev končnih uporabnikov iz **različnih industrijskih branž in okolij**,
- načrtujejo ustrezno vzdrževanje orodja ob upoštevanju različnih potreb uporabnikov iz **različnih industrijskih branž in okolij**,
- kritično razmišljajo o različnih zahtevah uporabnikov v **mednarodnem okolju** (ki so povezane z infrastrukturnimi, regulatornimi, **okolijskimi ter kulturnimi** in cenovnimi razlikami pri delovni sili v **različnih delih sveta**, kjer bi naj podjetje za izdelavo orodij delovalo).

VOLOŽEK/VIR UČITELJA (INPUT)	AKTIVNOSTI ŠTUDENTOV (ACTIVITIES)	IZDELEK/REZULTAT DELA ŠTUDENTOV (OUTPUT)	DOSEŽEN (UČNI) IZID (OUTCOME)	DOLGOROČNI UČINEK/VPLIV (IMPACT)
Predstavitev teoretičnih osnov o izdelovalnih tehnologijah in opremi (obdelovalnih strojih, merilni opremi itd.), ki se uporablja v orodjarstvu ob upoštevanju infrastrukturne raznolikosti (različnih stopenj tehnološke opremljenosti orodjarn v različnih delih sveta).	Študenti preberejo in preučijo predlagane vire, domačo in tujo literaturo . Opravo raziskavo o ponudnikih opreme v mednarodnem okolju (v skupinah z vrstniki s partnerske institucije iz tujine – na daljavo).	Pisna predstavitev (v tujem jeziku) izbrane opreme, s katero je treba opremiti case-study orodjarno, z obrazložitvijo tehničnih in ostalih razlogov za izbrano opremo glede na mednarodno okolje , kjer je orodjarna postavljena (lokacija orodjarne, stanje infrastrukture, zakonske ureditve, značilnosti delovne sile ...) in glede na stroko, za katero se bodo izdelovala orodja.	Študenti v pogojih dinamičnega, globalnega poslovnega okolja primerjajo temeljna teoretična izhodišča, koncepte in raziskovalne izsledke pri izbiri opreme v orodjarstvu in delno tudi pri komuniciranju v stopnji nabave.	Sposobnost strateškega razmišljanja in kritično prepoznavanje in upoštevanje razlik, ki so prisotne v različnih poslovnih okoljih v svetu .
Predstavitev primerov izdelave orodja in njegovega vzdrževanja ob upoštevanju razlik, ki nastanejo v mednarodnem prostoru zaradi razlik pri usposobljenosti ter delovnih navadah in stroških delovne sile.	Študenti na izbranih primerih (študiji primera: Gorenje orodjarna, d. o. o.) izdelajo tehnološke postopke za izdelavo vseh nestandardnih delov orodja. Pri tem razpravljajo v skupinah ter analizirajo, ovrednotijo in zapišejo, kakšen je vpliv zunanjih dejavnikov (opremljenost, usposobljenost, delovne navede, stroški delovne sile ...) na izdelavo in vzdrževanje orodja v različnih državah, regijah v mednarodnem poslovnem okolju .	Ustna predstavitev konkretnih primerov (v tujem jeziku): Konkretni primeri razlik v izdelavi orodja in njegovem vzdrževanju glede na državo, regijo , od koder izhaja naročnik (kaj je treba pri tem upoštevati, zakaj se pojavljajo razlike, katere so najpomembnejše, ali izhajajo tudi iz posebnih kulturnih, etničnih, regionalnih razlik , razlik v razvitosti, razlik v standardih, zakonodaji, okoljski ozaveščenosti ...).	Študenti so sposobni postaviti tehnologijo izdelave nestandardnih sestavnih delov orodij. Študenti analizirajo in kritično ovrednotijo, kako razlike v globalnem poslovnem okolju vplivajo na izbiro tehnoloških postopkov za izdelavo orodij in načrtovanje postopkov vzdrževanja orodij, ki so optimizirani za naročnike iz različnih delov sveta.	Sposobnost sprejemanja tehničnih odločitev v raznolikem okolju .

Učne metode: ustna razlaga, prikazovanje, razgovor, pogovor, pogovor/sestane (s ponudniki opreme)	Učne oblike: frontalna, skupinsko delo	Učne vsebine: predlagani viri in literatura, študij primera (Gorenje orodjarna, d. o. o.) itd.	Učno okolje: predavalnica doma, virtualno mednarodno študijsko okolje, tuji strokovnjaki s prakse, udeležba na mednarodnem sejmu
--	---	---	---

Tabela 2 | Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo poglavja predmeta (avtor primera: dr. Gašper Gantar).

2. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikuluma: Računalništvo in informatika

Študijski program: Računalništvo in informatika, 1. stopnja (UN)
Predmet: Izbrana poglavja iz računalništva in informatike: Analiza omrežij
Obseg izvedbe predmeta: 1 semester, bločno izvajanje (6 ECTS)
Učni izid: Študenti kritično vrednotijo razlike med znanstvenim delom na področju analize omrežij v mednarodnem okolju in strokovnim delom v industriji ter slednje uporabijo na praktičnih primerih.

VLOŽEK/VIR UČITELJA (INPUT)	AKTIVNOSTI ŠTUDENTOV (ACTIVITIES)	IZDELEK/ REZULTAT DELA ŠTUDENTOV (OUTPUT)	DOSEŽEN (UČNI) IZID (OUTCOME)	DOLGOROČNI UČINEK/VPLIV (IMPACT)
Predstavitev in razlaga teoretičnih osnov in konceptov analize velikih družbenih in informacijskih omrežij s strani enega od vodilnih raziskovalcev na svetu (on-line predavanje/konferenca; Univerza Stanford). Prikaz uspešne uporabe analize omrežij na praktičnih primerih mednarodnega pomena (npr. Wikipedija, Facebook, Amazon). Predstavitev in razlaga izbranih del iz svetovne znanstvene literature.	Aktivno spremljanje predavanj na daljavo ter preučitev izvlečkov predavanj in izbrane znanstvene literature v tujem jeziku. Sodelovanje v diskusijah in odgovorih na vprašanja v tujem jeziku na spletnem forumu skupaj z mednarodnimi študenti. Sprotno izdelovanje domačih nalog in končne projektne naloge v tujem jeziku.	Tekoče domače naloge (v tujem jeziku), ki zahtevajo tako analitične kot empirične analize omrežij. Obsežnejša projektna naloga v tujem jeziku s praktično vrednostjo za mednarodno okolje. Predstavitev rezultatov projektne naloge (v tujem ali domačem jeziku) na domači konferenci na temo analize omrežij.	Študenti spoznajo, razumejo in v praksi uporabljajo osnovne temelje in zadnje dosežke na področju analize omrežij. Spoznajo in kritično vrednotijo razlike med znanstvenim delom v mednarodnem akademskem okolju (tj. Univerza Stanford) in strokovnim delom v industriji (tj. Pinterest). Teoretično znanje, pridobljeno v predavalnici, uporabljajo v praksi na osnovi lastnega dela oz. aktivnosti. Spособni so kritičnega vrednotenja strokovne in znanstvene literature na področju velikih družbenih in informacijskih omrežij v tujem jeziku. Spoznanje in reflektiranje podobnosti in razlik v delu domače in tuje univerze ter med domačimi in tujimi študenti (spoznanje, da so si s študenti prestižnih tujih univerz povsem primerljivi).	Sposobnost učenja, delovanja, timskega dela in komunikacije v tujem jeziku v mednarodnem okolju.
Tedenska vodena diskusija obravnavane snovi v tujem jeziku v učilnici in prek spletnih forumov.				

Učne metode: razlaga in diskusija/razprava; metoda branja in dela s tujim besedilom, metoda praktičnih del	Učne oblike: frontalna ter individualna s skupinskim delom v sodelovanju s tujimi študenti	Učne vsebine: viri in literatura ter praktični primeri iz svetovne znanstvene literature	Učno okolje: virtualno mednarodno študijsko okolje (študenti prek forumov aktivno sodelujejo s tujimi študenti), virtualno mednarodno okolje
--	--	--	--

Tabela 3 | Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtor primera: dr. Lovro Šubelj).

3. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikuluma: Ekonomija in poslovne vede

Študijski program: Ekonomija in poslovne vede, 1. stopnja (UN)

Predmet: Poslovna angleščina I (enota/poglavje: *Working across cultures*)

Obseg izvedbe predmeta: 4 pedagoške ure

Učni izid: Študenti medsebojno primerjajo, analizirajo in ovrednotijo različne elemente LinkedIn profilov posameznikov iz **različnih kulturnih okolij**.

VLOŽEK/VIR UČITELJA (INPUT)	AKTIVNOSTI ŠTUDENTOV (ACTIVITIES)	IZDELEK/ REZULTAT DELA ŠTUDEN- TOV (OUTPUT)	DOSEŽEN (UČNI) IZID (OUTCOME)	DOLGOROČNI UČINEK/VPLIV (IMPACT)
Uvodna predstavitev in navodilo o ciljih dela ter poteku izvedbe. Predstavitev poglavja Working across cultures.	Študenti po skupinah analizirajo elemente LinkedIn profilov za izbrane kulture (arabska, latinskoameriška, zahodnoevropska, ruska, azijska) po vnaprej določenih kriterijih. Vodja vsake skupine študentov načrtuje in razdeli naloge med ostale člane skupine.	Predstavitev v angleškem jeziku ob PowerPoint predstavitvi. Kratka seminarska naloga s ključnimi predstavitvami značilnosti LinkedIn profilov izbranih kultur. Ozaveščene refleksije študentov na ugotovitve ob predstavitvah posameznih skupin (vpliv kulture na oblikovanje LinkedIn profilov).	Študenti v angleškem jeziku po vnaprej določenih kriterijih ustno predstavijo razlike v LinkedIn profilih izbranih kulturnih okolij. Študenti ozavešijo in z utemeljitvami izkažejo, da se zavedajo kulturnih razlik; pripadnikov različnih kultur ne označujejo glede na obstoječe stereotype.	Zmožnost samostojnega kritičnega presojanja tipičnih značilnosti različnih kultur v poslovnem okolju.
Učne metode: razlaga, razprava, metoda branja in dela z angleškim besedilom	Učne oblike: skupinsko in individualno delo v tujem jeziku	Učne vsebine: primeri LinkedIn profilov iz različnih kulturnih okolij	Učno okolje: 'učilnica/predavalnica' doma in virtualno mednarodno okolje	

Tabela 4 | Primer tabelarnega prikaza modela priprave enote predmeta; primer se nanaša na izvedbo poglavja v okviru izbranega predmeta (avtorica primera: mag. Tosja Kobler Jovanovič).

4. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikuluma: Geografija

Študijski program: Geografija, 2. stopnja

Predmet: Načrtovanje v prometu in turizmu

Obseg izvedbe predmeta: 1 semester (6 ECTS)

Učni izid:

- študenti poznajo in analizirajo ključna dejstva in teoretična izhodišča, ki so podlaga za ustrezno načrtovanje prometa in turizma, vključno z **dejavniki kulturne različnosti v različnih delih sveta**;
- upoštevajo pestrost in soodvisnost najrazličnejših **druženih, kulturnih in naravnih dejavnikov** ter vlogo prometa in turizma pri (pre)oblikovanju prostora v različnih **fizičnih in kulturnih okoljih**;
- zagovarjajo vlogo geografije prometa in turizma v prostorskem načrtovanju;
- predvidevajo možne rezultate različnih ukrepov gospodarske politike na področju prometa in turizma ter njihove posledice za celosten prostorski razvoj;
- oblikujejo rešitve za konkretne težave, povezane z načrtovanjem prometne ter turistične dejavnosti, umeščanjem infrastrukture v prostor in vplivi na okolje;
- ugotovijo prometno in turistično razvitost določenega **območja (regije)**.

VLOŽEK/VIR UČITELJA (INPUT)	AKTIVNOSTI ŠTUDENTOV (ACTIVITIES)	IZDELEK/ REZULTAT DELA ŠTUDENTOV (OUTPUT)	DOSEŽEN (UČNI) IZID (OUTCOME)	DOLGOROČNI UČINEK/VPLIV (IMPACT)
Predstavitev teoretičnih izhodišč načrtovanja prometa in prometne infrastrukture ter načela trajnosti. Spodbuditev in vodenje razprave o vplivu kulturnih razlik na prometne potrebe in odzivu načrtovalcev na nastale razlike.	V skupinah in samostojno predelajo in predebatirajo relevantne vire in literaturo, analizirajo stanje in vrednotijo prometne ureditve izbranih slovenskih mest. V sodelovanju s kolegi s tujih univerz (npr. Nizozemska, Anglija, Hrvaška, Češka itn.) ugotavljajo razlike v stanju v naših in njihovih mestih ter ali so posledica fizičnih ali kulturnih razlik.	Ocena stanja prometne ureditve izbranih slovenskih mest. Primerjalna analiza prometne ureditve v slovenskih mestih in mestih partner-ske univerze ali univerz.	Poznajo in analizirajo ključna teoretična izhodišča trajnostnega načrtovanja prometa. Poznajo in ovrednotijo vpliv fizičnih in medkulturnih razlik na prometno ureditev obravnavanih domačih in tujih mest.	Zmožnost kritičnega presojanja fizičnih in druženih/kulturnih dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost načrtovane prometne politike. Sposobnost delovanja in timskega dela v mednarodnem okolju.

Učne metode: metoda razlage, branja in dela z besedilom, metoda pogovora, zbiranja in analize podatkov	Učne oblike: frontalna, samostojno in skupinsko delo	Učne vsebine: prometna politika, načrtovanje trajnostnega prometa, promet v mestih	Učno okolje: predavalnica doma, virtualno mednarodno študijsko okolje, delo na terenu
---	---	---	--

Tabela 5 | Primer tabelarnega prikaza modela priprave tematskega sklopa; primer se ne nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtor primera: dr. Stanko Pelc).

5. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikuluma: Trženje

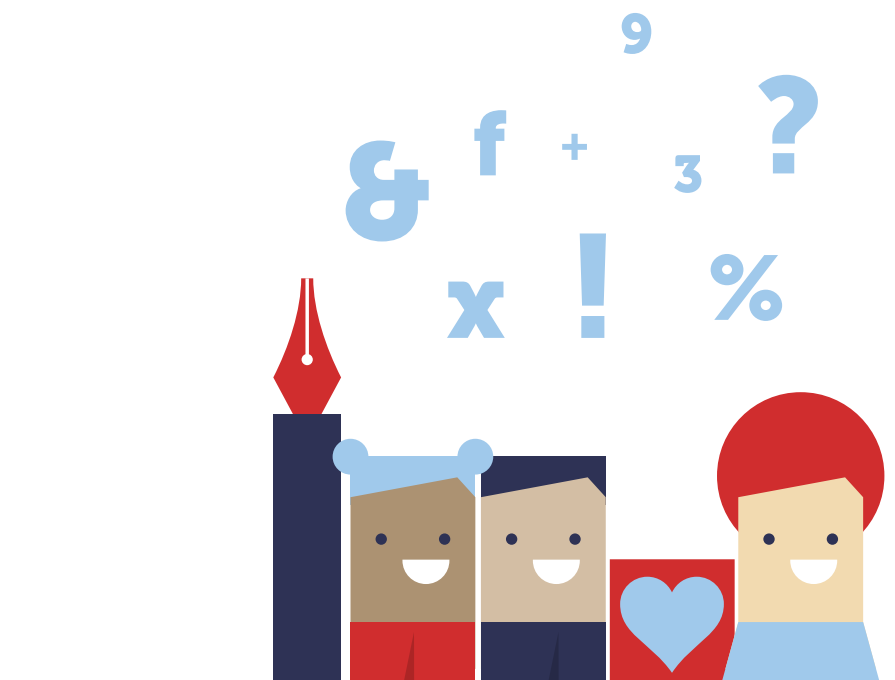
Študijski program: Trženje, 2. stopnja

Predmet: Vedenje porabnikov

Obseg izvedbe predmeta: 2 semestra (7 ECTS)

Učni izid:

- študenti kritično analizirajo in vrednotijo vedenje porabnikov z zornega kota trženjsko usmerjenih podjetij in končnih porabnikov na osnovi pridobljenih interdisciplinarnih znanj,
- kritično razpravljajo o vedenju porabnikov v **mednarodnem okolju**,
- kritično razpravljajo o optimalni integraciji oglaševanja in drugih pomembnih trženjskih orodjih, ki vplivajo na vedenje potrošnikov,
- kritično razmišljajo o koristnosti raziskav vedenja porabnikov, nakupnega procesa ob upoštevanju vpliva **kulturnih razlik**.

VLOŽEK/VIR UČITELJA (INPUT)	AKTIVNOSTI ŠTUDENTOV (ACTIVITIES)	IZDELEK/RE- ZULTAT DELA ŠTUDENTOV (OUTPUT)	DOSEŽEN (UČNI) IZID (OUTCOME)	DOLGOROČNI UČINEK/VPLIV (IMPACT)
Predstavitev teoretičnih osnov za razumevanje osnovnih konceptov na področju vedenja in psihologije porabnikov ob upoštevanju medkulture razlik .	Študenti preberejo in preučijo predlagane vire in literaturo. Opravijo raziskavo o vedenju porabnikov pri nakupu izbranega izdelka/storitve v mednarodnem okolju (v skupinah z vrstniki s partnerske institucije iz tujine – na daljavo).	Pisna predstavitev (v tujem jeziku) različnih vidikov vedenja porabnikov v mednarodnem okolju v procesu nakupnega odločanja za izbrani izdelek/storitev glede na opazovane spremenljivke (spol, starost, družina, družbeni razred ...).	Študenti pojasnijo pomen poznavanja vedenja porabnikov, zlasti razlike v vedenju, povezane s spolom, družino, socialnim slojem, narodnostjo in veroizpovedjo. Primerjajo temeljna teoretična izhodišča, koncepte in raziskovalne izsledke za reševanje trženjskih izzivov v pogojih dinamičnega globalnega poslovnega okolja .	Kritično prepoznavanje in zmožnost presojanja vpliva kulturnih razlik na vedenje porabnikov in analitično razmišljanje.
Predstavitev primerov nakupnega vedenja in procesa nakupnega odločanja posameznikov, ki izhajajo iz kulturnih razlik , glede na teoretične podlage obravnavanega področja in prikaz vpliva trženjskih orodij na nakupno vedenje porabnikov (brezplačna video gradiva: MOOCs⁸, Coursera⁹).	Študenti na izbranih primerih (študiji primera: McDonalds, Barbie and Ken) analizirajo, ovrednotijo in zapišejo, kakšen je vpliv zunanjih dejavnikov (kultura , življenjski slog, subkultura in družbeni razred) na vedenje porabnikov. Študenti razpravljajo v skupinah: kako kot porabniki sprejemamo odločitve, na kaj smo pozorni in kako naši začetni odzivi napovedujejo naše končne odločitve?	Ustna predstavitev konkretnih primerov (v tujem jeziku): za kaj in kako blagovne znamke, oglaševanje in oblikovanje cen vplivajo na nakupno vedenje porabnikov v posameznih skupinah (upoštevajoč starost, kulturne in etnične dejavnike, razvitost države , od koder prihajajo uporabniki, ipd.).	Študenti analizirajo in kritično ovrednotijo, kako kulturne vrednote in vera vplivajo na nakupno vedenje porabnikov. Razumejo in pojasnijo pomen upoštevanja medkulturnih razlik v nakupnem vedenju porabnikov in kritično ovrednotijo tradicionalne vzorce vedenja porabnikov z uporabo ustrezne terminologije.	Sposobnost strateškega razmišljanja ter prepoznavanja in reševanja problemov v kulturno raznolikem okolju .
Prikaz dobrih trženjskih praks ob upoštevanju razvoja IKT.	Študenti po skupinah na daljavo sodelujejo z vrstniki iz tujine in ob upoštevanju kulturnih razlik in tehnološke razvitosti izdelajo trženjsko strategijo za izbrani izdelek/storitev, ki se trži po vsem svetu .	V pisni obliki v tujem jeziku izdelan načrt trženja za izbrani izdelek/storitev.	Študenti razvijejo in v tujem jeziku predstavijo ustrezno globalno strategijo trženja in razvijejo sposobnost za skupinsko delo, za analitično, kritično in kreativno razmišljanje pri aplikaciji teoretičnih in empiričnih spoznanj ter njihovi uporabi pri sprejemanju poslovnih odločitev.	Sposobnost učinkovitega delovanja in komuniciranja v multikulturnem poslovnem okolju .

Učne metode: ustna razlaga, metoda branja in dela z besedilom, prikazovanje, razgovor, pogovor	Učne oblike: frontalna, skupinsko delo	Učne vsebine: predlagani viri in literatura, študiji primera (McDonalds, Barbie and Ken), brezplačna video gradiva MOOCs, Coursera itd.	Učno okolje: predavalnica doma, virtualno mednarodno študijsko okolje
---	---	--	--

Tabela 6 | Primer tabelarnega prikaza modela priprave predmeta; primer se nanaša na izvedbo celotnega predmeta (avtorica primera: dr. Lidija Weis).

8 | Prosto dostopni spletni tečaji (Massive Open On-line Courses – MOOCs).

9 | Brezplačna on-line predavanja najboljših univerz: <https://www.coursera.org/>.

6. primer načrtovanja internacionaliziranega kurikuluma: Mednarodno poslovanje

Študijski program: Mednarodno poslovanje, 2. stopnja (MAG)

Predmet: Komuniciranje z vplivnimi javnostmi in lobiranje (enota/študijska aktivnost: Simulacija pogajanj: ZOPA in BATNA)

Obseg izvedbe predmeta: 60 ur študentovega dela (3 ECTS) – celotni predmet 7 ECTS

Učni izidi:

- Študenti poiščejo relevantne informacije o dodeljeni temi, jih primerjajo, analizirajo in ovrednotijo za pravo strategije pogajanja z interesnimi skupinami iz **drugih kulturnih okolij** (Slovenija, Hrvaška in Srbija),
- razumejo različne tehnike pogajanj, izvedejo *online* simulacijo pogajanj ter presojo o svoji izkušnji.

VLOŽEK/VIR UČITELJA (INPUT)	AKTIVNOSTI ŠTUDENTOV (ACTIVITIES)	IZDELEK/ REZULTAT DELA ŠTUDENTOV (OUTPUT)	DOSEŽEN (UČNI) IZID (OUTCOME)	DOLGOROČNI UČINEK/ VPLIV (IMPACT)
Izvedba predavanja o pogajanjih, predstavitev tehnik pogajanj ZOPA in BATNA; izvedba simulacij pogajanj s študenti iz SLO, HR, SRB. Izbira aktualne tematike in priprava pisnih usmeritev (npr. prodaja Mercatorja Agrokorju – tim Mercator SLO zagovarja visoko ceno; tim Agrokor HR želi čim nižjo ceno nakupa; ali npr. direktiva o označevanju hrane – stran A državni interesi SLO, HR, SRB, stran B interesi nevladnih institucij, stran C interesi EU). Priprava pisnih usmeritev za: pripravo strategije (uporaba ZOPA in BATNA), za izvedbo simulacij, za presojo o izkušnji pogajanj.	SLO študenti v timih pripravijo v slovenskem jeziku: pisni izdelek strategije pogajanja za dodeljeni interes (HR v hrvaškem, SRB v srbskem). Vsak tim se nadalje pripravi na dodeljeno vlogo in simulacijo – pripravi Power Point predstavitev/ izhodišča v angleškem jeziku, pogajanja izvedejo v domačem jeziku (<i>online webinar</i> s kamerami). Pred simulacijo tim SLO, HR, SRB, ki obravnavajo isto tematiko, za izmenjavo informacij pred pogajanjem komunicirajo z orodji Yammer, OneDrive. Po pogajanjih individualno pripravijo presojo v spletnem dnevniku (blogu).	Pisni izdelek – strategija pogajanja na dodeljeno temo in interes. Izvedba pripravljene strategije v simulaciji pogajanj (webinar) in izkušnja, ali je načrtovano uspelo/delovalo. Izkušnja pogajanja z različnimi kulturami, z nasprotnimi interesi, v tujem jeziku. Poskus razumevanja drugačnih interesov, prepoznavanje značilnosti pogajanj študentov iz druge države. Presoja o lastnem doživljanju pogajanj ter primerjava s presojami drugih študentov SLO/HR/SRB Spoznanja o različnem doživljanju istega pogajanja.	Študenti pripravijo strategijo in izvedejo pogajanja z ljudmi nasprotnih interesov iz različnih kultur. Predstavijo značilnosti pogajalskih pristopov iz različnih kulturnih okolij na podlagi igre vlog. Ozaveštvijo, navedejo značilnosti različnih strategij in tehnik pogajanj ter jih uporabljajo v praksi; ob tem upoštevajo, da na pogajanja vplivata tudi jezik in kultura. Znajo komunicirati in timsko delovati na daljavo z uporabo različnih informacijsko-komunikacijskih orodij.	Zmožnost samostojnega in timskega pogajanja v domačem in tujem okolju. Zmožnost prepoznavanja različnih kultur ter izvedba uspešnih pogajanj v mednarodnem poslovnem okolju. Zmožnost uspešne komunikacije v mednarodnem okolju.
Učne metode: razlaga, razprava, simulacija/ prikazovanje, igra vlog	Učne oblike: timsko in individualno delo v domačem in tujem jeziku	Učne vsebine: konkretni primeri aktualnih vsebin, o katerih se sprejemajo direktive na evropski ravni	Učno okolje: virtualna učilnica Blackboard ter Blackboard Collaborate za simulacijo, Office 365-OneDrive, Yammer, Skype za podj, za timsko delo	

Tabela 7 | Primer tabelarnega prikaza modela priprave enote predmeta; primer se nanaša na izvedbo vsebine pogajanj v okviru izbranega predmeta (avtor primera: dr. Boris Cizelj, pripravila: mag. Vesna Kolenc Potočnik).

Praktični primeri in ideje za uvajanje internacionaliziranega kurikuluma

Večino aktivnosti učenja in poučevanja v predavalnici lahko razširimo ali prilagodimo na način, da vključujejo mednarodne razsežnosti. V naslednjem

diagramu prikazujemo nekaj praktičnih strategij in zamisli.

STANDARDNI KURIKULUM	→	INTERNACIONALIZIRANI KURIKULUM	→	PRAKTIČNI PRIMERI
Učni izidi študentov	→	Internacionalizirani učni izidi študentov	→	Vključite cilje predmeta, ki se osredinjajo na razvoj medkulturnega znanja, spretnosti, odnosov in vedenja.
Literarna kritika	→	Mednarodna literarna kritika	→	Vključite branje vsebin/člankov mednarodnih zbornikov, medvladnih organizacij, tujih/mednarodnih revij in časopisov ipd.
Študija primera	→	Vključite primerjalne študije primerov, primere in ilustracije iz različnih držav in kultur.	→	Prosrite študente, da se pogovorijo o razvoju vprašanj/težav v drugi državi ali da analizirajo mednarodne trende v drugi državi.
Lokalni kontekst področij ali poklica	→	Razmislite o kontekstu področja/poklica v mednarodnem okolju.	→	Prosrite študente, da ocenijo in primerjajo strokovne prakse v drugi državi.
Nacionalna akreditacija in strokovni standardi	→	Mednarodna akreditacija in strokovni standardi/zahteve	→	Zagotovite, da je študijski program mednarodno akreditiran, kadar je to ustrezno, in da ga priznavajo mednarodni organi/združenja.
Uvedba predmetov/programov znotraj fakultete	→	Vključite mednarodne module, kot so jeziki ali kulturne študije.	→	Spodbujajte študente, da se naučijo drugega jezika ali da opravijo predmet s področja medkulturnega komuniciranja ali mednarodnih študij.
Lokalna etična vprašanja na področju in/ali v poklicu	→	Vključite študije primerov in prikaze etičnih vprašanj v globaliziranem svetu.	→	Preučite etična vprašanja v globalizaciji, kot so socialna pravičnost, enakost, človekove pravice, migracije in druga socialna, ekonomska in/ali politična vprašanja, ki vključujejo široko poznavanje svetovnih trendov.
Lokalna etična vprašanja na področju in/ali v poklicu	→	Vključite študije primerov in prikaze etičnih vprašanj v globaliziranem svetu.	→	Preučite etična vprašanja v globalizaciji, kot so socialna pravičnost, enakost, človekove pravice, migracije in druga socialna, ekonomska in/ali politična vprašanja, ki vključujejo široko poznavanje svetovnih trendov.

STANDARDNI KURIKULUM	→ INTERNACIONALIZIRANI KURIKULUM	→ PRAKTIČNI PRIMERI
Samostojne aktivnosti v predavalnici	→ Uporabite interaktivne aktivnosti, ki študente spodbujajo k sodelovanju oziroma navezovanju stikov z osebami iz raznolikih večkulturnih okolij.	→ Spodbujajte delovne odnose med študenti iz raznolikih okolij in kultur, npr. z intervjuji mednarodnih študentov in/ali strokovnjakov, s katerimi ste sodelovali na mednarodni ravni.
Individualni študij	→ Ponudite prostovoljne programe za vzajemno mentorstvo.	→ Mednarodne študente razporedite v pare z domačimi študenti, da omogočite usmerjanje, prehod in študijski uspeh.
Standardna predavanja in vaje	→ V predavanja in vaje vključite medkulturne delavnice, okrogle mize in druge interaktivne skupinske aktivnosti.	→ Prosite študente, da kritično ocenijo in primerjajo vpliv vprašanja/teme na [državo X] in [državo Y].
Študentsko delo v skupinah	→ Študenti delajo v kulturno raznolikih skupinah.	→ Spodbudite študente, da delajo v večkulturnih skupinah, ki vključujejo študente iz različnih socialnih, kulturnih ali verskih okolij.
Razprave na forumih, na spletnih dnevnikih ali medijih	→ Spletni pogovori s čezmorskimi študenti pri obravnavanju primerjalnih vprašanj/težav.	→ Spodbudite študente, da uporabijo elektronske povezave in omrežja (npr. elektronsko pošto, videokonference, klepetalnice) za komuniciranje s študenti ali strokovnjaki v drugih državah.
Medosebne študijske aktivnosti (<i>face-to-face learning</i>)	→ Zagotovite, da imajo študenti, ki študirajo na daljavo, enake priložnosti kot študenti na fakulteti (v smislu kulturnih interakcij z vrstniki/kolegi).	→ Uporabljajte prilagodljive in mešane učne metode, ki združujejo medosebno poučevanje z računalniško podprtim izobraževanjem (npr. spletni dostop do posnetkov predavanj, PowerPoint predstavitev, študentski forumi in klepetalnice ipd.).

STANDARDNI KURIKULUM	→ INTERNACIONALIZIRANI KURIKULUM	→ PRAKTIČNI PRIMERI
Nacionalni učbeniki in gradiva	→ Vključite gradiva, ki so ustrezna ali primerna za kulturno in jezikovno raznolike študente.	→ Uporabljajte nedavno objavljene, mednarodne učbenike, članke iz znanstvenih zbornikov in zbornikov konferenc.
Lokalni gostujoči predavatelji	→ Vključite predstavitve gostujočih predavateljev ali mednarodnih visokošolskih učiteljev/strokovnjakov z mednarodnimi izkušnjami na zadevnem področju.	→ Načrtujte predstavitve visokoprofiliranih strokovnjakov na področju visokošolskega izobraževanja, poslovanja, mednarodnih odnosov, javne uprave in neprofitnega sektorja skupaj s priložnostmi za mreženje študentov, da slednjim omogočite sodelovanje s ključnimi predavatelji, z drugimi visokošolskimi učitelji in njihovimi kolegi.
Zahodna gradiva, ki jih napišejo znanstveniki, visokošolski učitelji ali strokovnjaki	→ 'Nezahodna' gradiva, ki jih napišejo člani lokalne in mednarodne skupnosti.	→ Predstavite žive ali digitalno posnete video intervjuje z migranti, člani skupnosti ali narodnih manjšin, da se pogovorite o trenutnih kontroverznih temah (npr. enakost in rasizem, imigracija ipd.).
Akademsko strokovno znanje predavateljev in znanstvenikov kot učni vir	→ Uporabite kulturno raznolikost in strokovno znanje mednarodnih študentov kot vir pri poudarjanju različnih vrednot/pogledov.	→ Spodbujajte študente iz različnih kulturnih okolij, da prispevajo ustrezne primere (npr. strokovne prakse, družbene norme, pravila na delovnem mestu) iz svoje domače države ali skupnosti.

STANDARDNI KURIKULUM	→ INTERNACIONALIZIRANI KURIKULUM	→ PRAKTIČNI PRIMERI
Hiter in glasen govor	→ Ko predavate mednarodnim študentom, govorite mirno, jasno in z zmerno hitrostjo, da poskrbite, da študenti razumejo vaš naglas, uporabo besed in njihov pomen.	→ Povejte približno 150–160 besed na minuto. To je obseg, pri katerem ljudje udobno slišijo in vokalizirajo besede.
Verbalno predstavljanje konceptov/informacij	→ Ko predavate mednarodnim študentom, informacije predstavljajte na različne besedne in vizualne načine in, če je ustrezno, uporabljajte skice, zemljevide ali ilustracije, da zagotovite dodatne neverbalne informacije.	→ Uporabljajte PowerPoint predstavitev, video posnetke in izročke za udeležence, da ponovite ključna sporočila, predstavljena med predavanjem/vajami.
Domneva, da študenti razumejo snov, razen če postavljajo vprašanja	→ Preverite, če študenti razumejo povedano, in sicer jih prosite, da ponovijo ključna sporočila in po potrebi pojasnite nejasnosti.	→ Po predstavitvi vsakega ključnega koncepta, ideje ali teme vprašajte študente: »Ali lahko kdo v dveh, treh stavkih ponovi, kar sem ravnokar povedal/-a?«
Uporaba humorja	→ Pomnite, da sta humor in jezik zelo specifična za vsako posamezno kulturo. Izogibajte se uporabi slenga, žargona ali besednih šal.	→ Izogibajte se kulturno pogojenim frazam in frazemov, kot je npr. »delam kot zamorec« (imam veliko dela), »ne vlečem te za nos« (resno mislim), »sekundo« (takoj bom) ipd.

STANDARDNI KURIKULUM	→ INTERNACIONALIZIRANI KURIKULUM	→ PRAKTIČNI PRIMERI
Naloge za samostojno ocenjevanje	→ Združite samostojne in skupinske projekte, da lahko ocenite zmožnost študentov za učinkovito delo v večkulturnem in večjezikovnem in/ali globalnem okolju.	→ Uporabljajte samostojno ocenjevanje, kot so testi/izpiti 's papirjem in pisalom' in raziskovalni članki v kombinaciji s skupinskimi projekti, kot so skupinske predstavitve ali skupna poročila.
Raziskovalni projekt	→ Vključite primerjalne raziskovalne naloge, ki od študentov zahtevajo, da primerjajo lokalne in mednarodne prakse na svojem strokovnem področju.	→ Spodbudite študente, naj primerjajo, kako se družbeni, ekonomski, politični, pravni in okoljski sistemi razlikujejo med različnimi državami sveta.
Pregledi teoretične literature	→ Oblikujte praktične projekte skupaj z lokalnimi organizacijami, ki delajo na mednarodnih ali nacionalnih projektih z mednarodno ali globalno usmeritvijo.	→ Spodbudite študente, da pripravijo poslovni predlog, načrt ipd. za podporo mednarodno usmerjeni organizaciji.
Oddaja del študentov	→ Strokovni/vzajemni pregled	→ Spodbudite študente, da predstavijo svoje delo in pridobijo nepristranske povratne informacije od večkulturnega občinstva in/ali mednarodnih strokovnjakov z zadevnega področja (npr. urednikov zbornikov).
Standardni postopki za ocenjevanje	→ Oblikujte naloge za ocenjevanje v posvetovanju s študenti in zagotovite, da so merila za ocenjevanje povezana z mednarodnimi cilji predmeta/programa.	→ Vprašajte študente po zamislih za projekte za ocenjevanje ter jim omogočite, da prikažejo mednarodno osveščenost o globalnih, večkulturnih ali večjezikovnih vprašanjih.
Uporaba študentskih portfeljev	→ Spodbudite študente, da ustvarijo elektronske portfelje, da prikažejo svoje medkulturne kompetence in globalno osveščenost.	→ Spodbudite študente, da zberejo in predstavijo elektronske informacije s področja stroke (npr. besedila, elektronske datoteke, slike, multimedijske vsebine, zapise v spletnih dnevnikih ipd.) na spletu ter pri tem prikažejo svojo globalno osveščenost in medkulturne kompetence.

STANDARDNI KURIKULUM	→ INTERNACIONALIZIRANI KURIKULUM	→ PRAKTIČNI PRIMERI
Lokalni študentski klubi, društva in združenja	→ Spodbujajte študente, da se včlanijo v mednarodna združenja, povezana z njihovim področjem/poklicem.	→ Spodbujajte vključenost študentov v lokalne študentske klube ali društva, ki so povezani z globalnimi vprašanji.
Lokalna strokovna delovna praksa	→ Spodbujajte študij v tujini in/ali strokovno delovno prakso pri mednarodnih organizacijah ali agencijah za prostovoljstvo.	→ Spodbujajte študente, da sodelujejo v programih izmenjav z mednarodnimi partnerskimi institucijami ali da opravijo prakso v mednarodni organizaciji v lokalnem okolju s področja njihove stroke.
Strokovne ekskurzije	→ Organizirajte strokovne ekskurzije, pri čemer omogočite stik z drugo kulturo ali regijo.	→ Študentom omogočite praktično, prvoosebno izkušnjo s strokovnimi ekskurzijami na lokalne in tuje destinacije, da raziščejo vprašanja s področja stroke (npr. upravljanje vodnih virov, zaščita okolja).
Tradicionalni konteksti učenja pri predavanjih	→ Zagotovite izpostavljenost študentov večkulturnim izkušnjam zunaj predavalnice.	→ Vključite študente v večkulturne obšolske dogodke, izboljšajte njihovo znanje in spoštovanje družbene, kulturne in verske raznolikosti.

Tabela 8 | Izvleček iz knjižice »GIHE Good Practice Resource Booklet« o internacionalizaciji kurikuluma (pripravili: prof. Michelle Barker, dr. Elisha Frederiks in Brona Farrelly; www.griffith.edu.au/gihe/internationalisation).

Primer učnih izidov študijskega programa: Vodenje v zdravstveni negi (*Health Care Management*)¹⁰

Po uspešnem zaključku študijskega programa bo študent sposoben:

- kritično presoditi svoje vodstvene in upravljalne spretnosti za razvoj osebnega akcijskega načrta dosežkov;
- analizirati organizacijske kulture in kritično razpravljati o vplivu teh kultur na učinkovitost oskrbe, izkušnjo pacientov in zdravstvene dosežke;
- načrtovati, izvajati in kritično vrednotiti vodenje in upravljanje učinkovitih, primernih in trajnih sprememb v mednarodnih in medkulturnih delovnih okoljih;
- prikazati kritično znanje o dejavnikih, ki spodbujajo oblikovanje spodbudnega delovnega okolja za ustvarjanje kreativnih in inovativnih rešitev za organizacijske izzive in izzive v zvezi s klienti;
- načrtovati prihodnje kadrovske potrebe ob upoštevanju načel etičnega in mednarodnega upravljanja človeških virov ter dejavnikov, ki izboljšujejo javno zdravje;
- kritično razpravljati o trenutni in prihodnji vlogi kliničnih vodij in direktorjev v luči trenutnega razvoja politike v razvijajočih se regijah sveta, globalnih trendov in ciljev na področju javnega zdravja (mednarodnih, nacionalnih in lokalnih);
- pisati vodstvena poročila ali pripravljati predstavitve, primerne za globalno publiko in ustrezne za presojo na ravni vodstva;
- uporabljati nabor medosebne spretnosti za vodenje drugih in vplivanje nanje v mednarodnem delovnem okolju, vključno z vodenjem konfliktnih okoliščin;
- kritično razpravljati o tem, kako lahko vodenje, upravljanje, globalne in medkulturne kompetence ter strateške prakse upravljanja izboljšajo ali ogrozijo varnost pacientov.

¹⁰ | Primer je vzet iz tuje visokošolske prakse (Aerden, 2015).

Priloga 2:

Temeljni dokumenti, ki naslavlajo internacionalizacijo kurikulumuma in/ali internacionalizacijo doma

Mednarodna raven

Mednarodni trendi so usmerjeni k večjemu poudarjanju internacionalizacije doma, in sicer tako prek internacionalizacije kurikulumuma kot tudi prek globalnega državljanstva. Internacionalizacija doma ter sorodni termini in koncepti, kot na

primer internacionalizacija kurikulumuma, se vedno bolj pojavljajo v evropskih, nacionalnih in institucionalnih politikah in dokumentih, čeprav je na ravni ustreznega udejanjanja teh konceptov treba izpeljati še veliko ukrepov (de Wit idr., 2015).

STRATEGIJA EVROPSKO VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE V SVETU

Internacionalizacija kurikulumuma oziroma **internacionalizacija doma in digitalno učenje** sta neposredno izražena v enem od treh stebrov strategije Evropsko visokošolsko izobraževanje v svetu (European Higher Education in the World Strategy, 2013). Kot ključne prednostne naloge visokošolskih institucij in držav članic so izpostavljene politike visokošolskega izobraževanja, ki morajo dati večji poudarek vključevanju svetovne razsežnosti pri pripravi in vsebini vseh učnih načrtov ter procesov učenja in poučevanja (t. i. **internacionalizacija doma**), da se veliki večini nemobilnih študentov zagotovi pridobivanje mednarodnih veščin, potrebnih v globaliziranem svetu. Z vključevanjem mednarodne razsežnosti v kurikulum oziroma učne načrte se izpostavlja pomen jezikov, pri čemer je večjezičnost pomembna evropska prednost, zato jo je treba spodbujati pri poučevanju in raziskovanju v celotnem visokošolskem izobraževanju. Nekatere države članice so zato kot del

svoje strategije za privabljanje talentov uvedle ali uvajajo ciljno usmerjene programe v tujem jeziku (predvsem v angleščini). Znanje dodatnih evropskih jezikov povečuje poklicne možnosti, zato je poudarjeno tudi učenje lokalnih jezikov. Z **digitalnim učenjem** in vedno večjo uporabo tehnologije IKT se lahko omogoči širši dostop do evropskih visokošolskih institucij, v kurikulum oziroma učne načrte pa se vključijo znanje, gradivo in učne metode z vsega sveta, s čimer se spodbujajo nove oblike partnerstev, sinergije in izmenjave med strokami in visokošolskimi institucijami. Novi trendi na področju digitalnega izobraževanja in pojav učnih programov MOOC morajo visokošolske institucije spodbuditi k ponovnemu razmisleku o njihovih stroškovnih strukturah in morda tudi o njihovih nalogah ter k vključitvi v svetovna partnerstva, da se izboljša kakovost vsebine in izkušnje učenja prek kombiniranega učenja.

STRATEGIJA MOBILNOSTI EVROPSKEGA VISOKOŠOLSKEGA PROSTORA

Strategija mobilnosti (*Mobility for better learning – Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area, 2011*) navaja deset ukrepov za izvajanje namenov in ciljev strategije na področju mobilnosti. Zadnji ukrep med drugim

naslovi pomen pridobivanja mednarodnih izkušenj doma z razvojem drugih možnosti mobilnosti, kot je na primer virtualna mobilnost, da lahko tudi nemobilni študenti v domačem okolju pridobijo tovrstne izkušnje.

NELSON MANDELA BAY DEKLARACIJA O GLOBALNEM DIALOGU O PRIHODNOSTI INTERNACIONALIZACIJE VISOKEGA ŠOLSTVA

Deklaracija, ki izhaja iz dveh predhodnih dokumentov (*Affirming Academic Values in Internationalisation of HE* (IAU, 2012) in *International Student Mobility Charter* (EAIE, IEAA, 2012)) kot ključna področja prihodnjega razvoja na področju internacionalizacije visokega šolstva izpostavi: I) spodbujanje kakovosti in različnosti programov z

vključevanjem mobilnosti študentov, učiteljev in podpornega osebja, II) večjo osredotočenost na internacionalizacijo kurikulumov in pripadajočih učnih izidov ter III) pomen enakih možnosti in etike v visokošolskih partnerstvih na globalni ravni (*Nelson Mandela Bay Global Dialogue Declaration on the Future of Internationalisation of HE, 2014*).

EREVANSKI KOMUNIKE

Erevanski (EHEA, 2015) in predhodni komunikaciji internacionalizacije doma in internacionalizacije kurikulumov sicer ne naslavljajo dobesedno s tema terminoma, je pa njun koncept razviden iz sorodnih pojmov, kot so spodbujanje večje kakovosti in pomena učenja in poučevanja v učnih okoljih, osredotočenih na študente s polnim izkoriščanjem morebitnih koristi digitalnih tehnologij ter s preglednim opisom učnih izidov. V kontekstu zaposljivosti na hitro spreminjajočih se trgih dela so izpostavljene takšne kompetence diplomantov, ki jim omogočajo tudi razvoj novih kompetenc, potrebnih za zaposljivost tekom delovne dobe.

Izpostavljena je socialna dimenzija evropskega visokošolskega prostora s poudarkom na večji dostopnosti sistemov za vse skupine, vključno s priseljenimi študenti (*immigrant backgrounds*). Spodbujanje mednarodne mobilnosti pri študiju in praktičnem izobraževanju je pomembno kot sredstvo za povečanje kompetenc in priložnosti za delo študentov. Študija, zahtevana s strani Evropskega parlamenta (de Wit idr., 2015), naslovi vse zgoraj omenjene elemente Erevanskega komunikacija in v tem kontekstu nadaljuje s trditvijo: »...kjer lahko internacionalizacija kurikulumov postane gonilna sila sprememb« (prav tam, str. 52).

Nacionalna raven

STRATEGIJA INTERNACIONALIZACIJE SLOVENSKEGA VISOKEGA ŠOLSTVA 2016–2020

Sprejetje Strategije internacionalizacije slovenskega visokega šolstva 2016–2020 (MIZŠ – ur. Aškerc in Flander, 2016) je leta 2011 predvidela že Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020 (Ur. l. 41/2011). Strategija vključuje pet ključnih strateških ciljev, med katerimi tretji neposredno naslavlja razvoj medkulturnih kompetenc bodočih diplomantov za uspešno delovanje bodisi v lokalnem/nacionalnem okolju, vpetem v globalno okolje, bodisi neposredno v mednarodnem okolju. S tem namenom bodo slovenski visokošolski zavodi ponudili kakovostno udeležanje internacionaliziranega kurikuluma, zlasti s sistematičnim vključevanjem medkulturne dimenzije v vse študijske programe in discipline na

vseh študijskih stopnjah in področjih. »Osrednja pozornost mora biti zato namenjena ciljem procesa učenja in poučevanja ter učnim izidom študentov, ki vključujejo tako mednarodno, medkulturno kot globalno dimenzijo« (prav tam, str. 16). Eden izmed ciljev Strategije se glasi: »Umestitev medkulturnih kompetenc in internacionaliziranih učnih izidov v študijske programe,« (prav tam, str. 17), kar v postopkih evalvacij ECHE¹¹ od leta 2017 dalje med drugim sistematično preverja in v tej luči institucijam tudi svetuje Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). Slednji ponuja tudi usposabljanja za visokošolsko osebje o vključevanju mednarodne in medkulturne dimenzije v izobraževalni proces.

11 | ECHE je kratica za Erasmus listino za visoko šolstvo (Erasmus Charter for Higher Education), katere nosilke so vse tiste institucije terciarnega izobraževanja, ki izvajajo projekte programa Erasmus+.

Priloga 3:

Vprašanja v razmislek na poti k internacionalizaciji kurikuluma¹²

1. korak: Pojasnitev okolja in procesa

V tem koraku sledimo strukturi, predstavljeni v prvem delu priročnika: najprej usmerimo pozornost na razpravo o vprašanju »Zakaj?«, nato na razpravo o vprašanju »Kaj?«, šele nato se usmerimo k vprašanju »Kako?«. Vprašanje »Kaj?« predstavlja učne izide, ki vključujejo mednarodno in medkulturno razsežnost, ki sta v okviru študijskega programa bistveni za konkurenčnost diplomantov v delovnem okolju. Vprašanje »Kako?« predstavlja aktivnosti, s katerimi bomo načrtovane učne izide dosegli.

- Uporaba modela piramide. (stran 14: Slika 3)
- Ali so se zainteresirani kandidati samoiniciativno odločili, da bodo to storili?
- Kakšna je vloga mednarodne pisarne?
- V kolikšni meri je vključen vodja programa in kakšno korist ima od tega?
- Kakšna je vloga in udeležba vodij programov ali odgovornih za zagotavljanje kakovosti?
- Vprašanje zaupnosti.
- Ali se udeležba šteje za strokovni razvoj?
- Ali je treba pojasniti kakršna koli vprašanja glede internacionalizacije? Ali obstaja potreba po definicijah, opredelitvah?

2. korak: Zaposlitvene spretnosti kot okvir za načrtovanje

Treba se je osredotočiti na vprašanje, kako lahko mednarodna in medkulturna razsežnost izboljšata zaposlitvene spretnosti bodočih diplomantov. Na tej točki so se sklopi zaposlitvenih spretnosti (glejte Prilogo 4) izkazali za uporabne pri širjenju sporočila in načrtovanju sprememb.

- Kako bodo pomembni razvojni dogodki vplivali na prihodnost strokovnjakov?
- Razprava o različnih sklopih zaposlitvenih spretnosti (Priloga 4).
- Katera zaposlitvena spretnost je najpomembnejša za študijski program?
- Katere mednarodne informacije glede mednarodnih in medkulturnih spretnosti diplomantov so na voljo (npr. od delodajalcev, ponudnikov štipendij, določenega svetovalnega odbora)?
- Kako so te povezane z globalnim državljanstvom in etično razsežnostjo strokovnjakov na zadevnem področju?

¹² | Prirejeno po predlogu, pripravljenem s strani dr. Josa Beelena.

3. korak: Učni izidi študijskega programa

- V kolikšni meri se zadevne zaposlitvene spretnosti odražajo v učnih izidih študijskega programa?
- Kakšne spremembe učnih izidov študijskega programa so potrebne oziroma katere podrejene izide (na primer raven modulov in predmetov) bi bilo treba oblikovati, če učne izide programa ni mogoče spremeniti?
- Katere informacije so na voljo iz akreditacijskih in evalvacijskih poročil?
- Katere politike in cilje programa je treba upoštevati oziroma vključiti?
- Kateri so učni izidi v primeru mobilnosti študentov v tujino in kako so povezani z učnimi izidi študijskega programa?
- Ali so bili obravnavani vidiki konceptualnega okvira za oblikovanje internacionaliziranega kurikuluma (glejte Sliko 6)?

4. korak: Določanje učnih izidov

- Katere učne izide je treba doseči ob koncu posameznega semestra, da bodo doseženi pričakovani učni izidi ob koncu študijskega programa?
- Kako bodo načrtovani učni izidi ocenjeni?
- Ali se ocenjujejo medkulturne spretnosti z vidika njihove uporabe v strokovnem merilu?
- Ali so bile obravnavane različne oblike ocenjevanja (neposredno, posredno; pisno, ustno ipd.)?
- Ali ste se izogibali presplošnim izrazom, kot je 'v mednarodnem kontekstu' (namesto slednjega je pomembno, da je mednarodna razsežnost v učnih izidih dovolj jasno opredeljena)?
- Ali je terminologija pri zapisu učnih izidov ustrezna glede na taksonomske stopnje (glejte Sliko 5)?

- Ali zapisani pričakovani učni izidi predstavljajo smiselno zaporedje?
- Ali se znanje, opredeljeno z učnimi izidi, primerja v različnih kontekstih?
- Ali je bil vključen interdisciplinarni vidik?
- Ali so bili vključeni primeri, ki predstavljajo raznolikost kontekstov?

5. korak: Ocenjevanje učnih izidov

- V kolikšni meri so na novo načrtovani učni izidi že obravnavani v obstoječem učnem načrtu (ki je predmet posodabljanja)?

6. korak: Načrt ukrepov

- Kakšna znanja, spretnosti in kompetence je treba razviti v vsakem semestru in v sklopu katerih modulov oziroma predmetov (slednje mora biti ustrezno zapisano v učnih izidih modulov in predmetov)?
- Kateri predavatelji bodo vključeni v izvedbo predmetov in kakšna podpora jim bo zagotovljena?
- Kako in komu bo načrt ukrepov pri posodabljanju študijskega programa predstavljen?

Priloga 4:

Trije sklopi zaposlitvenih spretnosti

Rezultati raziskav med delodajalci, ki so jih izvedle različne organizacije po svetu (CIMO – Centre for International Mobility, 2014; IFTF – Institute for the Future California, 2010, in GCA

– Graduate Careers Australia, 2014) kažejo, katera znanja, spretnosti in značilnosti so med delodajalci najbolj zaželeni pri izboru kandidatov za zaposlitev – glejte Tabelo 9.

A	B	C
CIMO (Finland) 2014	Future works skills of 2020 [Spretnosti za delo v prihodnosti v letu 2020] (New York Times, 2010)	Graduate Careers Australia Employers' Top 10 Skills and Attributes [Kariere diplomantov v Avstraliji, 10 najbolj iskanih spretnosti in lastnosti, ki jih iščejo delodajalci] (2014)
1 - Kulturno znanje	1 - Medkulturne kompetence	1 - Kulturna usklajenost/ustreznost vrednot
2 - Jezik		
3 - Komunikacijske spretnosti		2 - Medosebne in komunikacijske spretnosti (pisne in ustne)
4 - Strpnost		
5 - Sodelovanje	2 - Navidezno sodelovanje	3 - Spretnosti za timsko delo
6 - Zanimanje za nova vprašanja	3 - Meddisciplinarnost	
7 - Prilagodljivost	4 - Oblikovalski način razmišljanja	
8 - Sposobnost mreženja		
9 - Zanesljivost		
10 - Samozavest		
11 - Poznavanje sebe	5 - Socialna inteligenca	4 - Čustvena inteligenca (vključno s samozavedanjem, zaupanjem in motivacijo)
12 - Vztrajnost		5 - Želja in predanost/strokovno znanje s področja
13 - Empatija		
14 - Učinkovitost		
15 - Ambicioznost		
16 - Ustvarjalnost	6 - Izvirno in prilagodljivo razmišljanje	
17 - Analitične sposobnosti	7 - Razumevanje smisla	6 - Kritično razmišljanje in analitične/tehnične spretnosti
		7 - Kakovost rezultatov študija
		8 - Delovne izkušnje
		9 - Aktivnosti (vključno s študijskimi in obštudijskimi)
		10 - Vodstvene spretnosti
	8 - Matematično razmišljanje	
	9 - Pismenost v zvezi z novimi mediji	

Tabela 9 | Trije sklopi zaposlitvenih spretnosti, ki jih delodajalci opredeljujejo kot zaželeni pri izboru kandidatov za zaposlitev (avtor tabele s pregledom stanja: dr. Jos Beelen).

Priloga 5:

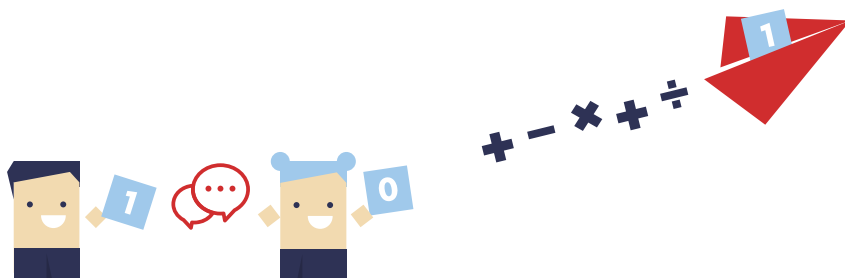
Učni izidi po ravneh Slovenskega ogrodja kvalifikacij (SOK) za področje računalništva¹³

V nadaljevanju prikazujemo primer zapisa učnih izidov za področje računalništva po ravneh SOK za terciarno raven izobraževanja – od ravni 6 do ravni 10. Ta razvršča učne izide po treh kategorijah:

znanje, spretnosti in kompetence. Internacionalizirani učni izidi so v spodnjem primeru le mestoma prisotni.

KVALIFIKACIJA	ZNANJE	SPRETNOSTI	KOMPETENCE
Raven 6			
inženir informatike/ inženirka infor- matike	Evidentiranje problema in nje- gove analize ter predvidevanja operativnih rešitev v procesih organizacije. Povezovanje znanja z različnih področij pri uporabi in razvoju novih aplikacij. Načrtovanje in izgradnja omrežij. Dokumentiranje infor- macijsko-komunikacijske tehnologije.	Obvladovanje standardnih metod, postopkov in procesov v tehnolo- ških procesih. Vodenje in reševanje konkretnih delovnih problemov na področju procesov z uporabo standardnih strokovnih metod in postopkov. Izdelava pasivnih in aktivnih spletišč. Nameščanje, vzdrževanje in servisiranje informacijsko-komuni- kacijske opreme. Nameščanje in administriranje strežnikov. Načrtovanje, izdelava in administri- ranje zbirk podatkov. Načrtovanje, razvijanje in uvajanje celovite programske rešitve.	Izobraževanje uporabnikov s področja IKT. Razvijanje moralnega in etičnega čuta za poštenost, natančnost in vestnost pri delu. Svetovanje in tehnična podpora uporabnikom pri uporabi informacijsko-komu- nikacijske tehnologije. Uporaba pridobljenega znanja za uspešno strokovno komuniciranje tako v doma- čem kot v mednarodnem okolju. Uvajanje novosti s področja informacijsko-komunikacij- ske tehnologije v poslovne sisteme.

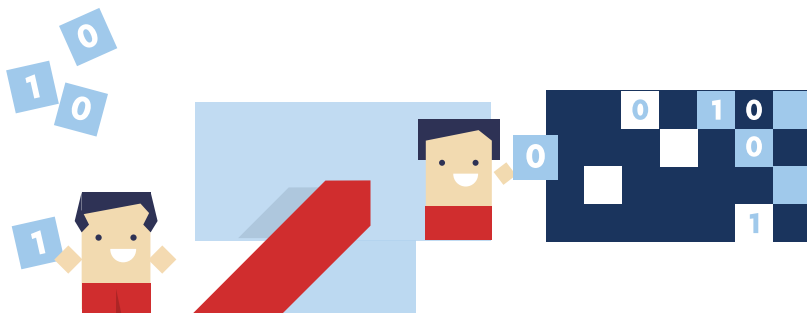
Nadaljevanje tabele na strani 57.

¹³ | Skubic Ermenc, Biloslavo, Mikulec, 2016, str. 14–17.

KVALIFIKACIJA	ZNANJE	SPRETNOSTI	KOMPETENCE
Raven 7			
diplomirani inženir informatike in tehnologij komuniciranja (UN)/diplomirana inženirka informatike in tehnologij komuniciranja (UN)	Vrhunska tehnološka znanja za načrtovanje, razvoj in vzdrževanje informacijskih rešitev ter upravljanje komunikacijskih tehnologij. Organizacijska in poslovna znanja za prenos in učinkovito izrabo tehnoloških rešitev v praksi. Razumevanje temeljnih procesov razvoja informacijskih sistemov, vodenja projektov, obvladovanja informacij in poslovnih informacijskih sistemov.	Učinkovita uporaba najsodobnejše informacijske tehnologije komuniciranja ter orodja za razvoj informacijskih rešitev. Učinkovita uporaba znanja za reševanje konkretnih poslovnih nalog in doseganje projektnih ciljev v realnem okolju.	Osebnostne veščine komuniciranja, vodenja in skupinskega dela. Sodelovanje, osebno in poslovno komuniciranje ter vodenje projektov.
Raven 8			
magister inženir računalništva in informatike/ magistrica inženirka računalništva in informatike	Obvladovanje raziskovalnih metod na področju računalništva. Temeljna teoretska znanja, praktična znanja in veščine, bistvene za področja računalništva in informatike. Poglobljeno razumevanje in sposobnost umeščanja računalniških in informacijskih znanj na druga področja tehnike in druga strokovno relevantna področja (ekonomija, organizacijske vede itd.) Nadaljevanje študija na tretji, doktorski stopnji.	Razvijanje kritičnega, analitičnega in sintetičnega mišljenja. Definiranje, razumevanje in ustvarjalno reševanje strokovnih izzivov na področjih računalništva in informatike. Uporaba pridobljenih znanj pri samostojnem reševanju strokovnih in znanstvenih problemov v računalništvu in informatiki ter za poglobljanje pridobljenih znanj. Praktično znanje in veščine pri uporabi programske, strojne opreme in informacijskih tehnologij, ki so pri uspešnem delu strokovnjaka s področja računalništva in informatike nujne. Upoštevanje varnostnih, funkcionalnih, gospodarskih in okoljevarstvenih načel. Iskanje virov in kritične presoje informacij.	Tehnično pisno komuniciranje na področju računalništva in informatike v maternem jeziku in vsaj v enem tujem. Administrativno vodenje raziskovalnih, industrijskih, pedagoških ter drugih procesov s področja računalništva in informatike. Posredovanje znanja. Skupinsko delo v stroki. Razvijanje profesionalne odgovornosti in etičnosti. Samostojno opravljanje zahtevnih razvojnih inženirskih in organizacijskih nalog ter manj zahtevnih raziskovalnih nalog na svojih področjih. Prenašanje znanja na sodelavce v tehnoloških in raziskovalnih skupinah.

Nadaljevanje tabele na strani 58.

KVALIFIKACIJA	ZNANJE	SPRETNOSTI	KOMPETENCE
Raven 9			
magister znanosti/ magistrica znanosti	Temeljna znanja s področja računalništva in informatike, ki obsega osnovna teoretska znanja, praktična znanja in veščine, bistvene za področji računalništva in informatike. Poglobljeno razumevanje in sposobnost umeščanja računalniških in informacijskih znanj na druga področja tehnike in druga strokovno relevantna področja (ekonomija, organizacijske vede itd.). Nadaljevanje študija na tretji, doktorski stopnji.	Praktično znanje in veščine pri uporabi programske, strojne opreme in informacijskih tehnologij, ki so pri uspešnem delu strokovnjaka s področja računalništva in informatike nujne.	Prenašanje znanja na sodelavce v tehnoloških in raziskovalnih skupinah. Samostojno opravljanje zahtevnih razvojno inženirskih in organizacijskih nalog ter manj zahtevnih raziskovalnih nalog na svojih področjih.
Raven 10			
doktor znanosti/ doktorica znanosti	Razumevanje kompleksnih naravnih, tehniških, tehnoloških, ekonomsko-podjetniških in družbenih situacij ter modelov. Poznavanje znanstvenih metodologij, metod in tehnik, hkrati pa tudi razvojnih in tehnoloških zahtev, ki se pojavljajo v gospodarstvu. Dobro poznavanje patentnega inženirstva in uvajanja tehničnih in tehnoloških izboljšav, njihove povezanosti z znanstvenim raziskovanjem in pomena za družbeni razvoj. Široko poznavanje računalniških in informacijskih tehnologij, primerno za raziskovanje v več specifičnih smereh, kot so inteligentni sistemi, multimodalni vmesniki človek-stroj, vseprisotno računalništvo, programsko inženirstvo, informacijske tehnologije in storitve itd. Dobro poznavanje matematično-tehniškega aparata za razumevanje delovanja, analize in sinteze računalniških in informacijskih modelov in sistemov.	Analitičen razmislek in razgradnja kompleksnih problemov in situacij. Raziskovanje, razvoj in sinteza novih metod, postopkov ali naprav, izhajajoč iz analize in simulacij kompleksnih problemov in situacij ter eksperimentov za potrjevanje dobrih hipotez in rešitev.	Oblikovanje in izražanje strokovnega mnenja, podprtega z argumentiranimi stališči stroke in znanosti. Raziskovalna kritičnost, odgovornost, iniciativnost in samostojnost pri izvedbi znanstvenih poskusov ali razvojnih nalog. Odlično obvladovanje metodologije in tehnik znanstvenega in razvojnega raziskovanja ter znanstvenega komuniciranja

Tabela 10 | Učni izidi po ravneh SOK za področje računalništva.

VIRI IN LITERATURA

Aškerc, K. in A. Flander (2016). *Pregled stanja v slovenskem visokem šolstvu na področju internacionalizacije*. Ljubljana: CMEPIUS, MIZŠ.

Aškerc, K. in A. Flander, ur. (2016). *Strategija internacionalizacije slovenskega visokega šolstva 2016–2020*. Ljubljana: CMEPIUS, MIZŠ.

Aerden, A. (2014). *A guide to assessing the quality of internationalisation*. Brussels: European Consortium for Accreditation in higher education. Retrieved from ecahe.eu.

Aerden, A., (2015). *An introduction to international and intercultural learning outcomes*. Brussels: European Consortium for Accreditation in Higher Education. Retrieved from ecahe.eu.

Bakovljevič, M. (1990). *Didaktika*. Beograd: Naučna knjiga.

Beelen, J. (2013a). Internationalisation at home, history and conceptual notions. V: J. Beelen, A. Boddington, B. Bruns, M. Glogar, & C. Machado (ur.), *Guide of good practices Tempus Corinthiam*, 3 (123–131). Brussels: Tempus Corinthiam.

Beelen, J. (2013b). The current debate and current trends in internationalisation at home. V: J. Beelen, A. Boddington, B. Bruns, M. Glogar, & C. Machado (ur.), *Guide of good practices Tempus Corinthiam*, 3 (133–146). Brussels: Tempus Corinthiam.

Beelen, J. (2016). Global at home: Internationalization of the curriculum in the 4th Global Survey. V: E. Jones, R. Coelen, J. Beelen in H. de Wit (ur.), *Global and local internationalization* (55–65). Rotterdam: Sense Publishers.

Beelen, J. in E. Jones (2015). Redefining internationalization at home. V: A. Curaj, L. Matei, R. Pricopie, J. Salmi, in P. Scott (ur.), *The European higher education area: Between critical reflections and future policies* (67–80). Dordrecht: Springer.

Bracht, O., C. Engel, K. Janson, A. Over, H. Schomburg in U. Teichler (2006). *The professional value of Erasmus Mobility*. <http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/erasmus/evalcareer.pdf>.

Bond, S. L. (2003). *Untapped resources, internationalization of the curriculum and classroom experience: A selected literature review*. CBIE Research Millennium Series, Research Paper No. 7. Ottawa: Canadian Bureau for International Education.

Cvetek, S. (1993). *Visokošolski kurikulum: strategija načrtovanja, izvedbe in evalvacije študijskih programov*. Maribor: Dialog.

Cvetek, S. (2015). *Učenje in poučevanje v visokošolskem izobraževanju: teorija in praksa*. Ljubljana: Buča.

Dave, R. H. (1970). *Developing and Writing Behavioural Objectives*. R. J. Armstrong (ur.), Tucson, Arizona: Educational Innovators Press.

Deardorff, D. K. (2006). The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization at Institutions of Higher Education in the United States. *Journal of Studies in International Education*, 10 (241–266).

De Wit, H., F. Hunter, L. Howard, in E. Egron-Polak, ur. (2015). *Internationalisation of Higher Education*. Brussels: European Parliament, Directorate-General for Internal Policies.

EAIE (2012). *International Student Mobility Charter*. <http://www.eaie.org/community/projects-advocacy/international-student-mobility-charter.html>.

ECTS uporabniški priročnik - ECTS Users' Guide (2015). Brussels: Directorate-General for Education and Culture. http://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/ects-users-guide_en.pdf.

Erevanski komunike (2015). http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Visoko_solstvo/Erevanski_komunike_prevod.pdf.

European Higher Education in the World Strategy (2013). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52013DC0499>.

Flander, A. (2012). Je mobilni študent tudi bolj zaposljiv? Raziskava o pogledu delodajalcev na študijsko mobilnost. V: Miklavič, K. (ur.). *Poti internacionalizacije*. Ljubljana: CMEPIUS (84–118).

Galeša, M. (1993). *Osnove specialne didaktike*. Radovljica: Didakta.

Gosling, D. in J. Moon, (2001). *How to use Learning Outcomes and Assessment Criteria*. London: SEEC Office.

Hudzik, J. (2004). *Why Internationalize NASULGC Institutions: Challenge and Opportunity*. Association of Public and Land Grant Universities: <http://www.aplu.org/projects-and-initiatives/international-programs/comprehensive-internationalization/comprehensive-internationalization-documents/why-internationalize-hudzik.pdf>.

IAU – International Association of Universities (2012). *Affirming Academic Values in Internationalisation of Higher Education*: http://www.iau-aiu.net/sites/all/files/Affirming_Academic_Values_in_Internationalization_of_Higher_Education.pdf.

Jereb, A. (2011). Učno okolje kot dejavnik pomoči učencem z učnimi težavami. V: S. Pulec Lah, M. Velikonja (ur.), *Učenci z učnimi težavami: izbrane teme* (68–79). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Jones, E. (2013). Internationalisation and student learning outcomes. V: *An introduction to higher education internationalisation* (107–116). Milan: Vita e Pensiero.

Kelly, A. V. (1989). *The Curriculum - Theory and Practice*, London: Paul Chapman Publishing Ltd.

Kennedy, D. (2015). *Pisanje in uporaba učnih izidov*. Ljubljana: CMEPIUS, Maribor: Univerza v Mariboru.

Klemenčič, M. in A. Flander (2013). *Evalvacija učinkov programa Erasmus na visoko šolstvo v Sloveniji*. Ljubljana: CMEPIUS.

Klemenčič, M., A. Flander in M. Žagar Pečjak (2013). *Pogoji akademskega dela v Sloveniji: ugotovitve študije EUROAC 2013*. Ljubljana: CMEPIUS.

Knight, J. (2004). Internationalization Remodelled: Definitions, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education* 8(1), 5–31.

Knight, J. (2013). The changing landscape of higher education internationalisation – for better or for worse? *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 17(3), 84–90.

Leask, B. (2012). *Internationalisation of the curriculum in action: A guide*. Adelaide: University of South Australia.

Leask, B. (2015). *Internationalizing the curriculum*. London: Routledge.

Marentič Požarnik, B. (1995). Pomen operativnega opredeljevanja vzgojno izobraževalnih smotrov za uspešnejši pouk. V: Blažič, M. (ur.), *Izbrana poglavja iz didaktike*. Novo mesto: Pedagoška obzorja, 5–80.

Marentič Požarnik, B. in C. Peklaj (2002). *Preverjanje in ocenjevanje za uspešnejši študij*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.

McKinnon, S. (2012). *What is intercultural competence?* Global Perspectives Project, GCU LEAD: http://www.gcu.ac.uk/media/gcalwebv2/theuniversity/centresprojects/globalperspectives/Definition_of_Intercultural_competence.pdf; <http://www.gcu.ac.uk/globalperspectives/resourcesandtoolsforstaff/>.

Mobility for better learning – Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (2011): http://www.procesbolonski.uw.edu.pl/dane/Mobility_Strategy.pdf.

Nelson Mandela Bay Global Dialogue Declaration on the Future of Internationalisation of Higher Education (2014). <http://obiret-iesalc.udg.mx/sites/default/files/adjuntos/nelson-mandela-bay-declaration-2014-cbie.pdf>.

O'hagan, M. in M. Smith (1993). *Special Issues in Child Care*. London: Bailliere Tindall.

Pavlin, S., ur. (2009). *Report on the Qualitative Analysis of Higher Education Institutions and Employers in Five Countries: Development of Competencies in the World of Work and Education*; HEGESCO project. http://www.decowe.org/static/uploaded/htmlarea/finalreportshegesco/Qualitative_Analysis_of_HEIs_and_Employers_in_Five_Countries.pdf.

Poljak, V. (1989). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.

Puklek Levpušček, M. in B. Marentič Požarnik (2005). *Skupinsko delo za aktiven študij*. Ljubljana: CPI FF.

Rajtmajer, D. (1994). *Izbrana poglavja iz pedagogike in didaktike športa*. Maribor: Pedagoška fakulteta.

Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2010 (ReNPVŠ11-20). Uradni list RS, št. 41/2011. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=103885>.

Rizvi, F. in B. Lingard (2010). *Globalizing education policy*. London, UK: Routledge.

Skubic Ermenc, K., R. Biloslavo in B. Mikulec (2016). *Smernice za implementacijo in uporabo slovenskega ogrodja kvalifikacij in učnih izidov v praksi: 2. dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.

Teichler, U. in F. Maiworm (1997). *The Erasmus experience: major findings of the Erasmus evaluation research project*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Erasmus+

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT